

Raiteilla ja raiteiden vieressä – opaskirja Tallinnan matkalaiselle

Reitti 1 Kadriorg – Kopli

ISBN 978-91-980043-1-1

Paula Liukkonen 2012

OskarMedia Oü

www.paula-liukkonen.se

Omslag: Lennart Orvarsson

www.orvarsson.se

Tryckt hos

Oy Fram Ab

Vasa

Tallinnan raitiovaunuyritys täytti 124 vuotta 24.8.2012.
Ensimmäinen hevossraitiovaunu liikennöi linjalla Venäläinen
tori (nykyinen Hobujaama) – Narvan maantie – Weizern-
bergikatu – Poska.

Matka- ja tarinareitti

**Lukijalle ja matkaseuralai-
selleni**

**Tule mukaan – lähdetään
raitiovaunulla merenrantaan!**

**Raitiovaunulla numero yksi
Kadriorgista Kopliin**

Takaisin Kadriorgiin

**Ulkoisesta ja sisäisestä
matkasta**

**Pistooli ja riski joutua
betonilattialle**

**Porno putkista
ketunvillasukkiin**

Matkalla sattuu ja tapahtuu

Kärpäsjahdissa

**Tumma kaunotar tulee
taloon!**

**Kesäiltoja Kadriorgin-
puistossa**

Lukijalle ja matkaseuralaiselleni

Tämä on matkakirjani Tallinnasta, sen kulttuurista ja tutustumisen arvoisista paikoista. Haluan kertoa sinulle kohtaamistani ihmisistä ja paikoista, jotka inspiroivat ja antavat ajatuksille virikkeitä. Olen vieraillut Virossa vuosien varrella useita kertoja, nähnyt laulavan vallankumouksen, miten virolaiset kohtaavat vapauden haasteet sekä sen voiman jolla pääkaupunki Tallinna uudistuu, kasvaa ja kehittyy.

Ensimmäisen Tallinnan matkani tein jo vuonna 1976. Silloin matkalle tarvittiin viisumi, joka anottiin Neuvostoliiton lähetystöstä Helsingistä tai Tukholmasta. Matka tehtiin pienellä laivalla, jonka nimi oli Tallinn. Viiden tunnin matkan ja perusteellisen tullitarkastuksen jälkeen olin Eestin Neu-

vostotasavallassa sen pääkaupungissa Tallinnassa. Siihen aikaan Tukholmasta ei ollut suoraa laivayhteyttä Tallinnaan, vaan matka oli tehtävä Helsingin kautta. Tänään nopein laivamatka Helsingistä Tallinnaan tehdään kantosiipialuksella puolessatoista tunnissa. Ensimmäisellä matkallani 1976 tuntui kuin olisin tehnyt aikamatkan kolmekymmentä vuotta taaksepäin. Tallinna oli kuin muisto sodanjälkeisestä Suomesta: harmaa ja ankea. Saavuin apeaan kaupunkiin, jonka ihmiset olivat totisia ja vierasta kaihtavia. Vasta monta

vuotta myöhemmin ymmärsin arkuuden syyn. Se muodostuu kolmesta kirjaimesta: KGB (Neuvostoliiton valtiollinen turvallisuuspoliisi).

Lai vayhteyden avaaminen Helsingin ja Tallinnan välillä oli saavutus, josta kunnia on annettu silloiselle Suomen tasavallan presidentille Urho Kekk oselle. Kerrotaan, että hänellä ja Neuvostoliiton johtajalla Nikita Hruštševilla olisi ollut hyvin lämpimät välit, mikä auttoi neuvotteluissa. Lienevätkö tähän vaikuttaneet myös yhteiset saunomiset Tamminiemessä, monet uintimatkat Baik aljärvellä sekä hiihtoretket Otepään Käär ikussa, missä Kekkonen kerran hiihti niin rivakasti, että isäntien turvamiehet eivät pysyneet kannoilla. Jo aikaisemmin, 1900-luvun alussa, Turun, Helsingin, Tallinnan ja Pietarin välillä oli laivayhteys. Liikenne Tukholmasta Tallinnaan avattiin uudestaan 1990, ja laivojen kulu sta vastasi Estonian Shipping Company.

Olen saanut seurata läheltä kuinka Tallinna kasvaa, kehittyä ja luo itselleen uutta asemaa itsenäisenä eurooppalaisena valtiona. Neuvostoaikana 1970-luvulla ei tullut kysymykseenkään, että tallinnalaiset olisivat seurustelleet turistien kanssa. Se oli silloisten vallanpitäjien kanta, mutta virolaisilla oli oma mieli, kieli ja ystävät. Ihmiset kuitenkin pelkäsivät, että he saattaisivat joutua vastaamaan ja selvittämään suhteitaan ulkomaalaisiin turisteihin KGB:n kuulusteluissa. Pelko esti lähemmän avoimen kanssakäymisen. Kielto taulut muistuttivat, että vaarallisten turistien kanssa ei saanut seurustella, saati lörpötellä omista tai maan sisäisistä asioista.

”Älä lörpöttele muukalaisten kanssa!” varoittaa kuvan ankarakatseinen neuvostonainen.

Paikalliset asukkaat uskoivat, että turistit olivat amerikkalaisia agenteja tai näiden lähettämiä pahan tekijöitä, jotka olivat salaisissa tehtävissä Tallinnassa. Jotkut, kuten eräs sittemmin hyvä ystäväni, pelkäsivät meitä ja olivat varmoja, että tappaisimme heidät heti kun siihen tulisi sopiva tilaisuus. Niin heille oli kerrottu ulkomaalaisten agenttien tekevän. Ajat ja asenteet muuttuivat, ja 1980-luvulla Tallinna avautui, kun kaupunkiin rakennettiin uusia hotelleja yhteistyössä suomalaisten kanssa. Viru- ja Olümpia-hotellien rakentamisen aikaan yhteydenpito tiivistyi, ja neuvostohallinto hyväksyi suomalais-estiläiset avioliitot sekä avioliiton solmineiden naisten muuton Suomeen. Kaikki heistä eivät tosin jääneet Suomeen, vaan muuttivat pika-avioliiton ja eron jälkeen muihin maihin: Ruotsiin, Kanadaan tai Amerikkaan. Intourist, Neuvostoliiton valtiollinen matkanjärjestäjä, näki myös mahdollisuudet saada matkailulla maahan länsivaluuttaa. Matkustajamäärät kasvoivat, uusia laivavuoroja avattiin ja hotellikapasiteettia rakennettiin lisää.

Suomessa ilveiltiin 1980-luvulla poliitikkojen kustannuksella heidän tavastaan edistää omaa poliittista uraansa ja ylläpitää

suosiollisia suhteita Moskovaan ”koti-ryssien” avulla. Myös Tallinnassa tämä osattiin. Sekä korkea-arvoisilla neuvostovirkamiehillä, miliiseillä että tavallisilla kansalaisilla oli oma ”koti-poro” tai ”koti-svenne” joka toi ja vei tavaraa Tallinnasta. Mitä Tallinnan Kauppamajasta ei saatu, tilattiin Helsingin Anttilasta tai Seppälästä, ja tavaralastit kulkivat turistien mukana. Farkut, hammastahna ja sukkahousut olivat 1980-luvun alussa kovaa kauppatavaraa.

Turistivirrat kasvoivat, ja samaa tahtia heikentyivät myös mahdollisuudet ja halu kontrolloida niin omia kansalaisia kuin turistejakin. Turisteja alkoi olla aivan liian paljon valvottaviksi. Propagandan ruokkima kuva pahantahtoista turistista ei enää vastannut todellisuudessa nähtyä turistia, joka oli aivan samanlainen kuin tallinnalaisetkin. Tosin ehkä hieman janoisempi ja naisiin menevämpi kuin paikalliset asukkaat. Turistit toivat mukanaan kaivattua valuuttaa ja tavaraa. Myös olympiakisojen purjehduskilpailut Piritalla avasivat ikkunaan ulkomaailmaan.

Kuva Olümpia hotellista on vuodelta 1985, ja nyt hotellia ympäröivät Tornimäen modernit pilvenpiirtäjät. Kuvassa näkyvät autot ovat keltaisia takseja. Neuvostoaikaan oli aina hyvä muistaa, että viralliset taksit olivat keltaisia ja mustat Volgat olivat vallanpitäjien, KGB:n ja jobbareiden autoja. Yhteistä autoille oli, että niissä saattoi menettää rahansa olipa väri mikä tahansa.

Hotelli Olümpia 1985.

Olümpia-hotelli rakennettiin 1980 neuvostoeestiläisten ja suomalaisten yhteistyöprojektina. Aikoinaan tämä uusi hotelli oli Virun rinnalla yksi kaupungin korkeimmista rakennuksista. Tänään se on suosittu neljäntähden liike- ja konferenssihotelli.

Hyvä ystäväni, joka ensimmäisen kerran 1980-luvun alussa sai mahdollisuuden matkustaa Helsinkiin, kertoi kuinka koko ryhmä ensimmäiseksi halusi nähdä, olivatko tv-mainokset totta ja Suomessa varmasti niin paljon tavaraa, että kaiken saattoi ostaa ilman jonotusta, lahjuksia tai hyviä suhteita myyjään. Luultiin, että suuren suomalaisen kauppaketjun luoma aina iloinen ja hyvinvoivan sankea priha ”Väiski” oli länsimaisen propagandan luomus, jota todellisuudessa ei ollut olemassakaan. Niin hyvinvoivia ihmisiä ei voinut olla rutiköyhässä ei-sosialistisessa Suomessa. Ruotsalaisten elämästä ei tiedetty juuri mitään, koska Ruotsin televisio ei näkynyt Tallinnassa. Tallinna ei ollut ruotsalaisten suosikkimatkakohteiden kärjessä, ja matkustushalukkuutta vähensi myös tammikuussa 1991 tapahtunut hyvin raaka kahden ammattiyhdistysjohtajan ryöstömurha, joka sai paljon julkisuutta Ruotsissa.

Satuin olemaan Tallinnassa, kun kaksi Neuvostoliiton korkeinta johtajaa kuoli vain kahden vuoden sisällä, ja saatoin hotellihuoneen ikkunasta seurata surukulkuetta Viru-hotellin edessä. Ensin kuoli Leonid Brezhnev 1982. Hänen surukulkueseensa osallistui paljon ihmisiä, punaliput hulmuksivat ja maassa oli monen päivän suruaika. Kun hänen seuraajansa Juri Andropov kuoli kahden vuoden sisällä, olivat lippurivit ja surijat harventuneet. Andropoville ei enää ehditty kirjoittaa omaa muistokirjoitusta kunnialauseineen, vaan hänelle saivat kelvata samat sanat kuin Brezhnevillekin. Ensimmäiset merkit valtakoneiston sakkaamisesta alkoivat näkyä ja kuulua. Ne jotka osasivat tulkita näitä viestejä, näkivät mihin suuntaan oltiin menossa. Tällaisia signaalien tulkitsijoita oli Eestissä ja muualla maailmassa. Jotain oli tekeillä puolueessa, maassa ja maailmalla. Muutos oli alkanut.

Matkakertomukseni on aikamatka 1970-luvun puolivälistä tähän päivään. Kerron ihmisistä, paikoista ja muistoista, jotka liittyvät radanvarren pysäkkeihin raitiovaunulinjalla Kadriorgista Kopliin. Tallinnassa on neljä raitiovaunulinjaa, ja olen valinnut niistä pisimmän. Se alkaa Pietari Suuren rakennuttamasta Kadriorgista (Katariinan laaksosta) ja päättyy Koplän vehreälle niemelle ja sieltä avautuvalle Läänemerele. Raitiovaunun toinen päätepysäkki on linnanpuiston reunalla. Vaunu kulkee Kadriorgista torien ja valtaväylien läpi, työläiskaupunginosien halki Koplän niemen nokkaan. Raiteet yhdistävät ihmisten elinolojen eroja ja myös yhtäläisyyksiä. Koplissa kuten Kadriorgissakin on

kauniita vanhoja puutaloja pitsiverantoiheen ja pienine puutarhoineen, mutta myös neuvosto-aikaan rakennettuja kivitaloja, joiden päädyssä on tähti ja sirppi. Tähdet ja sirpfit tosin ovat jo aikoja sitten pudonneet pois, mutta ajalle tyypillinen rakennustyyli kertoo alkuperästä.

Raitiovaunu kulkee halki kaupunginosien, jotka odottavat rakentajia, korjaajia ja pääoman sijoittajia. Vastaavia kokenusta odottavia lähiöitä on niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Ne ovat asuntoalueita, jotka rakennettiin 1960-luvun asuntopulassa siirtotyöläisille tai maalta kaupunkiin muuttaville. Erot eivät ole kovin suuria, mutta Tallinnassa rakennuskanta on vanhempaa ja talot huonosti rakennettuja neuvostoaikaisia betonielementtitaloja. Ongelmat, jotka kasvavat näillä alueilla ovat hyvin samanlaisia kuin muualla maailmassakin. Ihmiset tuntevat itsensä ulkopuolisiksi ja yhteiskunnan unohtamiksi. Asun Ruotsissa ja myös kotikunnassani Botkyrkassa on näitä miljoonaprojektien asuntoalueita, ja enemmistö niiden asukkaista on maahanmuuttajia. Rakennuksia on korjattu Tukholman esikaupunkialueilla Hallundassa ja Fitjassa, mutta asukkaiden syrjäytymistä se ei ole estänyt. Oli maanalaisen tai raitiovaununpysäkin nimi sitten Fittja, Itä-keskus tai Angerja, niin samat työtä vailla olevat miesryhmät istuskelevat radan varrella aikaa kuluttamassa juoden tai korttia pelaten.

Tule mukaan, niin kerron raitiovaunumatkalla mielenkiintoisista paikoista, joihin ehkä haluaisit käydä tutustumassa lähemmin. En kirjoita historian kirjaa Tallinnasta, koska en ole historioitsija vaan Tukholman yliopiston tutkija pää-

aineenani kauppatieteet. Tosin aivan ilman historiaa ei tällainen matkakirja toimi, kun puhutaan keskiaikaisesta Hansakaupungista. Tallinnalla on ollut monta nimeä. Vanha nimi Reval muuttui Tallinnaksi jo 1918, kun Eestin tasavalta perustettiin. Muita historiallisia nimiä ovat Kesonie-mi, Kolõvan, Lindanisa, Lindanise, Lindenäs, Revalia, Reveln, Revel ja Räfte. Näin matkan alkuun on hyvä selvittää perustiedot maasta ja samalla myös päivittää tallinnalaisen raitiovaunumatkustamisen taidot. Toivon ettet pahastu, kun käytän tekstissä puhuttelumuotoa ”sinä”. Muuten täällä on tapana sanoa ”te” vieraille ja vanhemmille ihmisille.

Matkaoppaana tällä reitillä olen minä, Paula Liukkonen, kauppatieteiden tohtori Tukholman yliopistosta. Olen asunut Tallinnan vanhassakaupungissa ja Kadriorgin puiston kupeessa Kreutzwaldilla muutaman vuoden, mutta kaupunki on tullut minulle tutuksi kaikkiaan neljänkymmenen vuoden aikana.

Olen syntynyt Suomessa Lohjalla, opettajan- ja tutkijantyöni on Tukholman yliopistossa ja Tallinnassa on kirjailijaa inspiroiva ympäristö ja työhuone.

Paula Liukkonen
Kreutzwaldi, elokuussa 2012

Viro

Eesti Vabariik

Eestin tasavalta

Pääkaupunki: Tallinna

Suurin kaupunki: Tallinna, n. 400 000 ihmistä

Virallinen kieli: viro

Valtiomuoto: tasavalta

Presidentti: Toomas Hendrik Ilves

Pääministeri: Andrus Ansip

Pinta-ala: yhteensä 45 226 km², mistä vettä 4,56 %

Asukasmäärä: 1,3 miljoona asukasta

Asukastiheys: 29/km²

BNP (PPP): 2011 vuoden arvo 28 389 miljoonaa USD

Lyhyt historia:

Maa kuului Ruotsille 1561–1721 ja Venäjälle 1721–1918.

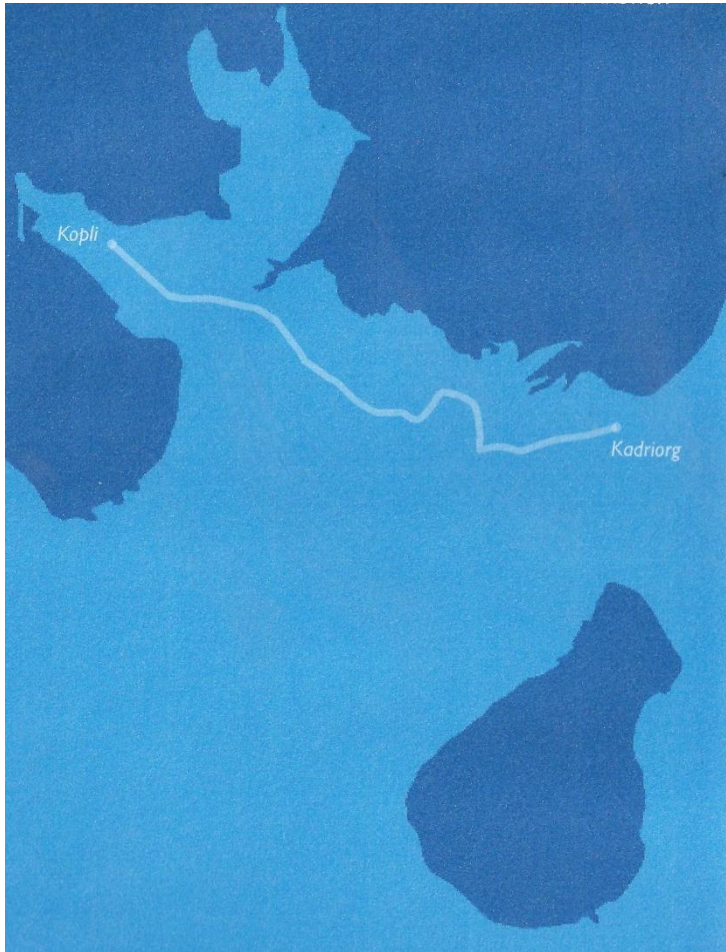
Julistautui itsenäiseksi 24. helmikuuta 1918; Neuvosto-Venäjä hyväksyi itsenäisyysjulistuksen 2. helmikuuta 1920.

Miehitettiin ja liitettiin Neuvostoliittoon Eestin sosialistisena tasavaltana 21. heinäkuuta 1940.

Saksan miehitys alkoi 1941 ja loppui 1944.

Neuvostoliitto miehitti maan uudelleen, ja se liitettiin Neuvostoliittoon 1944.

Viro julistautui itsenäiseksi valtioksi 20. elokuuta 1991.

Raitiovaunumatka Kadriorgista Kõplin niemen nokkaan, Läänemeren ja Suomenlahden rannoille. Tummansininen pyöreä alue kuvan oikeassa alalaidassa on Ülemiste järv. Tallinnan kaupunki saa järvestä juomavetensä.

Lähde: www.ttk.ee Reitti 1, Kadriorg – Kopli, on merkitty raitiovaunukarttaan mustalla värillä. Päätepysäkit ovat Kadriorgissa ja Koplissa.

Tule mukaan – lähdetään raitiovaunulla merenrantaan!

Näen, että olet jo odottamassa Kadriorgissa raitiovaunua, joka hiljentää vauhtia ja liukuu päätepysäkille. Päätepysäkillä kuljettaja pitää lyhyen tauon jos vaunu on aikataulussa, mutta jos on kiire, pysähdys voi olla lyhyt ja matka jatkuu ilman taukoa. Ei hätää, ehdit hyvin mukaan. Matkaamme Kadriorgista Kopliin kuluu 45–50 minuuttia. Jos haluat tulla takaisin samaa reittiä, varaisin matkaan kaksi tuntia. Minulla tähän matkaan voi kulua useita tunteja, koska näen vaunusta mielenkiintoisia toreja, taloja ja puistoja. Viimeksi kun näin kävi, löysin Malevan hautuumaan. Siellä ei ollut

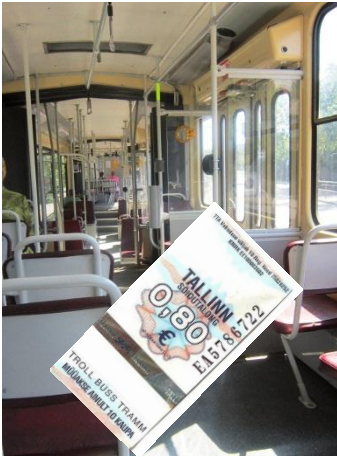

ristin ristiä, ei liioin kirkkoa, ja koko hautuunmaa oli ”likvidoitu”. Odota, käymme siellä tämän matkan aikana.

Linja 1 Kadriorg – Kopli.
Kuva on päätepysäkiltä, joka on A.Weizenbergin alkupäässä Kadriorgissa.

Tallinnan raitiovaunuyhtiö TTK täytti 124 vuotta elokuun 24. päivänä 2012. Ensimmäinen hevosraitiovaunu liikennöi reitillä Hobujaama (Vene turg/Venäläinen tori) – Narva maantie (Narva maantee) – Weizenberginkatu – Poska – Kadriorgi (Liiva) 24.6.1888.

Onko matkalippusi valmiina ja oletko jo leimannut sen vau-
nun pylväässä olevassa leimauslaitteessa? Leimauslaitteita
on kahdenlaisia. On pienempiä harmaita vihreällä vivulla
varustettuja laitteita, jonka sisään asetat lipun ja vedät vipua
itseesi päin niin että lippuun tulee reikiä.

Uudemmissa leimauslaitteissa
riittää, että työnnet lippusi
koneen etuaukosta sisään, se
leimautuu automaattisesti. Ko-
ne vastaa ”klik” ja leimaus on
sillä selvä. Jos leimaaminen on
ensimmäisellä kerralla hieman
hankalaa, niin ole huoletta: ys-
tävälliset kanssamatkustajat tu-
levat aina apuun. Ja jos oikein
hyvin käy, voit saada matka-
seuralaisen joka kertoo radan-

varren nähtävyyksistä. Ratikkalippuja (trammipilet) voit
ostaa melkein kaikista isoimmista kioskeista. Voit ostaa
kertalippuja tai kymmenen matkan lippuvihkon. Lipun
hintaa on silloin aikuiselle 80 senttiä ja eläkeläiselle sekä
lapsille 50 senttiä. Jos olet unohtanut ostaa lipun, ei hätää,
voit maksaa vaunussakin. Maksu on paljon kalliimpi, 1,60
euroa aikuisen lipusta. Unohdin kerran varata lipun, enkä
kyllä tee sitä toiste, ja siksi kuljetan aina lippuvihkoa lau-
kussani. Ei ollut ollenkaan helppoa taiteilla huojuvassa vau-
nussa kauppakassien kanssa, penkoa käsilaukusta tasarahaa
lippua varten ja saada vielä rahat luukusta kuljettajalle.

Kaiken lisäksi onnistuin saamaan puoli vaunullista kanssamatkustajia mukaan tähän maksusuoritukseen ja tasapainoharjoitukseen. Kuljettajalla ei ole vaihtokassaa, vaan sinulla olisi oltava tasaraha, jos aiot maksaa lippusi vaunussa. Kuljettaja, joka on usein nainen, ajaa vaunua ja maksusta vastaat sinä. Olen yhden ainoan kerran ollut miespuolisen raitiovaunukuljettajan kyydissä. Hän oli oikein mukava nuori mies, joka otti matkan päätteeksi vielä minusta ja vaunustaan kirjan etusivulla olevan kuvan.

Sinulle, joka aiot matkustaa ilman lippua, haluaisin kertoa miten virolainen lipuntarkastus toimii. Te muut, jotka jo olette lippunne maksaneet, voitte hypätä näiden rivien yli. Lipuntarkastaminen on täällä todella tehokasta ja paljon tarkempaa kuin esimerkiksi Helsingissä, Tukholmassa tai Oslossa. Meidän kulkuneuvoistamme voi aina luikkia ulos, kun näkee että tarkastajat ovat tulossa vaunuun ja näin pelastua kiperästä tilanteesta. Se ei kuitenkaan toimi täällä! Meininki on aivan toinen. Lipuntarkastajat tulevat aina kyytiin kahden pysäkin väliltä – ei siis suoraan pysäkiltä, vaan jostain muualta radan varrelta. Kun he tulevat tarkastamaan lippuja, vaunu pysäytetään, ovet suljetaan ja kuljettaja odottaa, että työ on tehty ja vapaamatkustajat viety ulos vieressä seisovaan poliisi-autoon. Siellä kirjoitetaan sakko ilman lippua matkustamisesta. Sakko peritään myös ulkomaalaisilta. Jäät myös toiseksi siinä kovassa ryntäyksessä, joka aina syntyy juuri

silloin kun kaikki huomaavat että tarkastajat ovat tulossa eikä lippua olekaan leimattu. Osa matkustajista ryntää silloin leimauslaitteelle leimaamaan. Tässä hivelevän jännittävässä kilpajuoksussa on sinulla, tempaukseen tottumattomana suuri riski jäädä toiseksi, ja kärähdät pummilla matkustamisesta. Siksi kehotankin sinua maksamaan lippusi ja pitämään sen myös tallessa tulevaa tarkastusta varten. Ilman lippua matkustamisesta saa 40 euron sakon.

Kaikki 65 vuotta täyttäneet ja pysyvästi Virossa asuvat saavat matkustaa ilmaiseksi Tallinnassa raitiovaunuissa ja busseissa. Ehkä jo huomasitkin, että täällä vanhemmat ihmiset ovat hyvin ahkerasti liikkeellä. Minusta tämä on hieno lahja Tallinnan päättäjiltä, ja hyödyt tällaisesta matkustuksesta lasketaan sekä rahassa että elämän laadussa.

Ekonomina näen taloudellisen hyödyn lisäksi myös yhteiskunnallisen hyödyn, kun ihmiset liikkuvat ja ovat aktiivisia. Tallinnassa todella näkee julkisissa kulkuneuvoissa, että vanhemmat ihmiset ovat liikkeellä; matkustavat lastensa luokse, käyvät toreilla, seurustelevat ystäviensä kanssa ja pärjäävät omillaan. Kun seuraavan kerran täytän täysiä vuosia, ajelen koko päivän vapaalippulaisena ympäri kaupunkia ja juhlakahvittelen vähän siellä ja täällä. Olikohan se Charles Darwin joka sanoi viisaasti, että matkustaminen kehittää ihmisen sielua ja ruumista. Ja edistää hyvien kahvipaikkojen löytämistä sekä kaupungin historian tuntemusta, lisäksi omasta kokemuksestani Tallinnassa.

Ylimmäisessä kuvassa on Venäläinen tori, Vene turg, 1900-luvun alussa. Alimmaisessa kuvassa sama aukio kesällä 2012. Tämä on sama paikka, jota nyt kutsutaan nimellä Viru väljak, eli puistikko joka jää Viru-hotellin ja Viruportin väliin. Kauppapaikan juuret ovat vanhat, ja 1800-luvulta se muistetaan venäläisten ja maalaisten torina. Vielä 1970-luvun lopulla tällä paikalla tehtiin puiston hämärässä kovasti kauppaa turistien, jobbareiden ja rahanvaihtajien kesken. Paloaseman tornitalo on kuvan oikeassa laidassa. Musta-vaikoinen kuva on 1900-luvun alusta, ja kuvan keskellä seisoo päätepyssäkillä Tallinnan ensimmäinen raitiovaunu, eli saman ykkösen ”esi-isä” jonka matkassa nyt olemme. Alin kuva on otettu kesällä 2012. Kuvan vasemmassa laidassa näkyvä Estonia-teatteri, suuri vaikoinen rakennus puistikon takana puuttuu, ylimmäisestä kuvasta. Suomalaisen arkkitehtien Armas Lindgrenin ja Wivi Lönnin suunnittelema teatteri rakennettiin 1913.

Vielä yksi matkaopastus. Täällä on tapana aina antaa paikka vanhuksille tai pienten lasten kanssa matkustaville äideille. Älä siis ollenkaan hämmästy, kun nuori herrasmies tarjoaa sinulle paikkaa raitiovaunussa. Sellainen on tapa täällä. Kiitä ja ota kohteliaisuus vastaan, vaikka kuinka sisälläsi kiehuisi kun ikinuorena olet nyt ensimmäistä kertaa tullut arvioi-dukseksi mummu- tai vaarikerhoon kuuluvaksi vanhemmaksi ihmiseksi. Virossa vanhempia ihmisiä kunnioitetaan ja heille osoitetaan arvostusta myös julkisissa kulkuneuvoissa. Minusta tämä on hieno ja kunniamaininnan arvoinen asia.

Yläkuvassa paloasema ja Venäläinen tori, Vene turg, 1900-luvun alussa. Alimmaisessa kuvassa sama aukio kesällä 2012.

Ennen kuin jatkamme matkaa, on aikaa tehdä pieni kieli- ja kuuntelutesti. Kuuletko ja ymmärrätkö kuulutuksen raitiovaunussa? ”Hobujaama – järgmine peatus Põhja puiestee” tarkoittaa että nyt olemme pysäkillä Hobujaama ja seuraava pysäkki on Põhja puiestee. ”Järgmine peatus” on suomeksi seuraava pysäkki. Täällä kuulutetaan aina ensimmäisenä pysäkin nimi, jolla pysähdytään ja samalla seuraava pysäkki niin että ihmiset ehtivät valmistautua poistumiseen. Hienosti meni kielitesti.

Mutta mikä olio se tässä onkaan? Kysyn, koska törmäsin siihen kesällä Rocca al Maressa.

Mikä tämä on – mäyräkoira, porsas vai kettu?

Raitiovaunulla numero yksi

Kadriorgista Kopliin

Kaikki on nyt valmiina ja matka alkaa, kun vaunu kääntyy pääte pysäkiltä reitille ja ottaa suunnaksi Koplin niemen. Ohitamme Kadriorgin linnan komean vahtirakennuksen, jossa nykyään toimii kesäkahvila. Ehkä jo ehdit käydä siellä raitiovanua odotellessasi ja joit kupin kahvia tai teetä maukkaiden kahvileipien kera.

Kadriorgin kaunis puisto kuuluu kaikelle kansalle Pietari Suuren vuonna 1723 antamalla julkisella määräyksellä. Kazimierz Waliszewski (1898) kirjoitti Pietari Suuresta ja puiston julkisesta käytöstä näin: ”Kun hänen rakennuttamansa maalaistalo Cathrinenthal lähellä Rääveliä oli valmistunut, ihmetteli Pietari Suuri ensimmäisellä käynnillään, missä kaikki ihmiset olivat kun puisto oli aivan tyhjä. Ajattelivatko rääveliläiset että hän oli antanut käskyn rakentaa komean ja kalliin talon itselleen ja laittanut ihmiset kovaan työhön vain itsensä hyödyksi? Jo seuraavana päivänä Pietari Suuri antoi käskyn julkiselle kuulutusten lukijalle ilmoittaa Raatihuoneen torilla kaikille Räävelin asukkaille, että Pietarin talon puisto oli heidän käytössään ja että he saisivat kulkea ja oleilla puistossa vapaasti niin paljon kuin halusivat.” Noudatan siksi tsaarin kehotusta, ja kävelen työpäivän päätteeksi puistoon, ihaillemaan kukkaistutuksia ja ruusutarhaa sekä pistäydyn vahtimajan

ulkoilmakahvilassa. Jos satumme siellä tapamaan, tervetuloa puheilleni, niin kerron lisää tästä kauniista puistosta ja sitä ympäröivis-

tä vanhoista puuhuviloista.

Näetkö miten vihreä ja rehevä Kadriorgin puisto on, ja miten puiston reunalla on useita puutaloja, jotka on säilytetty vanhan mallisina? Tunsitko jo mereltä tulevan suolaisen tuulenhenkäisyn? Kun Suomenlahdelta tuulee sopivasti, tuntuu kuin tuulen puuska tervehtisi raitiovaunun matkustajia. Nyt olemme suurella Narvantiellä, joka on yksi kaupungin isoista ulosmenoväylistä. Vasemmalla puolella näet kauniita vanhoja puutaloja. Yhdessä näistä on Turkin suurlähetystö. Oikealla puolella on Tallinnan yliopisto ja sen vanha ja uusi rakennus. Uusi rakennus tulee olemaan yksi lisää kaupungin moniin hopeankiiltäviin lasi- tai metallipäällysteisiin taloihin.

Jos ehdit katsoa vasemmalle, näit Fr.R.Kreutzwaldinkadun alun. Asun tällä kadulla. Kadunkulmassa on City-hotelli sekä salonki, jossa on kaupungin yksi parhaista jalkahoitoloista. Jos saisin vaikuttaa työhyvinvointiin, antaisin kaikille opettajille ja muille seisomatyöntekijöille mahdollisuuden ilmaiseen jalkahoitoon muutaman kerran vuodessa. Tulkaa miehet ja naiset hoitamaan väsyneitä jalkojanne tänne Tallinnaan! Viimeksi kun kävin jalkahoidossa se maksoi 20 euroa. Tässä kaikki työhyvinvoinnista ja pal-

velujen markkinoinnista tällä kertaa. Nyt jatkamme matkaa raitiovaunussa.

Mutta mitä nyt? Vaunu pysähtyy kesken matkan. Mitä tapahtuu? Raitiovaunu pysähtyy keskellä katua ja sekä jättää että ottaa uusia matkustajia keskellä liikennettä. Tämä voi näyttää pahemmalta kuin se todellisuudessa on. Ensimmäisen kerran kun jäin oman kotikatuni pysäkillä kyydistä, pelkäsin että autot ajaisivat päälleni ennen kuin ehdin kadun yli. Tiedän nyt, että ne eivät aja päälle, vaan odottavat liikennesääntöjä noudattaen kunnes kaikki matkustajat pääsevät turvallisesti kadun yli.

Seuraava pysäkki yliopiston jälkeen on Hobujaama. Suommennettuna aseman nimi on Hevosasema eli kievari. Tällä paikalla oli 1700-luvulla mylly, jonne tuotiin viljat. Hevoset jätettiin puomeihin sidottuina odottamaan jauhatusta. Puomipaikoista on vielä muutama jäljellä aivan nykyisen pääpostin takana, lähellä kalkkikivisiä isoja suolamakasiineja. Makasiinirakennukset on suojeltu historiallisesti arvokkaina kohteina. Ne näyttävät rei'itetyiltä isoilta juustoilta. Makasiinien seinissä näkyviin pyöreisiin reikiin työnnettiin metalliset putket, jotka auttoivat pitämään rakennuksen seinät ryhdissä, niin etteivät ne sortuneet kun varastot täyttyivät. Ja talo hengitti! Vanha suolavarasto, aikanaan hyvin arvokas rakennus, on vain kivenheiton päässä viljamakasiineista. Kaupungin rikkaus oli koossa, kun viljamakasiinit ja suolavarastot olivat täynnä ja merestä sai kalaa. Kaupungin asukkaille se tiesi ruokaa tulevaisuudelle.

Nyt olemme raitiovaunussa keskellä Tallinnan keskustaa ja vasemmalla näet Viru-keskuksen ja kaupungin korkeimmat pilvenpiirtäjät. Korkeiden talojen kaupunginosaa kutsutaan Tornimäeksi (Tornimägi). Oikealla puolella olevissa rakennuksissa on pankkeja, Tallinnan pääposti ja kauppakeskus. Jos et halua kantaa ostoksiasi, voit lähettää ne pääpostista kotiin. Postimaksut ovat samansuuruiset kuin Suomessa, ja henkilöstö palvelee ystävällisesti.

Oikealla on pieni kauppakeskus monine merkkivaatekauppoineen, ja sen läpikulkevalta sisäkadulta pääset Ahtrikadulle aivan WTC-talon nurkalle. Tämä on lyhin oikotie satamaan ja D-terminaaliin. Vasemmalla on Viru-keskuksen sisäänkäynti, ja sisällä löytyy lukuisia kauppia ja ravintoloita.

Vanhemmat Tallinnan kävijät muistavat hieman ennen Viru-keskusta vasemmalla puolella Narva maantien numero 2:ssa sijainneen leipäkaupan ja sen viereisen viinakaupan. Talo on Stalinin aikaan rakennettu tummanpuhuva liike- ja asuintalo. Muistan talon, koska sieltä sai kaupungin maukkaimmat ruis- ja setsuurilimput, joita kävin ostamassa kasillisen mieheni suureksi harmiksi. Hän ei ollenkaan ilahunut leipäostoksistani, koska se usein tiesi ongelmia tullissa paluumatkalla Helsinkiin. Limput olivat pitkiä kuin puuhalot. Ymmärrän hyvin eläkeläisiä, jotka muistelevat vanhoja aikoja, miten aina oli leipää ja miten halpaa leipä neuvosto-aikaan oli. Tullissa leipiä sitten käänneltiin ja väänneltiin, ja taisivat tullimiehet ja naiset siunailla miten surkean köyhiä suomalaiset olivat kun joutuivat hamstraa-

maan Tallinnasta niin paljon leipää. Nälkäkuolemako teitä uhkaa, ihmeteltiin varmaankin. Leivänviennille tuli kuitenkin surkea loppu kun kekseliäät bisnesmiehet huomasivat, että limput saattoi aukaista, kaapia sisuksen pois ja täyttää ne uudestaan salakuljetettavilla tavaroilla kuten kielletyillä ikoninkuvilla, timanttisormuksilla tai pienillä koruilla ja antiikkiesineillä. Ruokahalu ja leivänhimo loppuivat, kun tuli muutaman kerran oli pyöritellyt leipiä likaisella tullauspöydällä ja antanut koirien nuuhkia ja lipoa limppuja. Kun ei saatu hyvää ruisleipää, vaihdettiin ostokset leivoksiin ja täytekkuihin, kunnes mustanpörssin kauppiaat pilasivat tämänkin makean ilon. Tulli oli löytänyt kermakakun sisältä kalliita timanttisormuksia, ja sen jälkeen joutuivat kakutkin mustalle listalle ja kaikki läpivalaistiin tullissa.

Vanhoista villeistä neuvostoajoista olisi paljonkin kerrottavaa, samoin kuin turistien railakkaasta elämästä Viru-hotellissa. Jos haluat muistella vanhoja aikoja, on siihen oiva tilaisuus Viru-hotellin 22. kerroksessa, jonne on avattu KGB-museo. Museossa voit nähdä, miten turistien liikumista ja elämää hotellissa vartioitiin ja vakoiltiin. Palaan aiheeseen myöhemmin kertomuksessa ”Pistooli ja riski joutua kylmälle betonille”.

Tornimäki yläkuvassa ja vanhat viljamakasiinit alakuvassa Hobujaamalta kuvattuna.

Raitiovaunu kääntyy oikealle kukkaisistutusten sivuitse ja suuntaa Kopliin. Vasemmalla näet vanhan palokuntatalon ja sen korkean tornin. Talo on ollut tällä paikalla jo 1900-luvun alusta. Nyt tosin tässä talossa ja sen viereisissä rakennuksissa ei enää tehdä palontorjuntatöitä, vaan sammutetaan aivan muunlaisia roihuja rakkautta janoavissa sydämissä, joita striptease- ja tanssiesitykset sytyttävät. Palokuntatalon viereinen vanha puutalo käsityöläistorin laidalla on vielä pystyssä ja paikallaan. Mutta kuinka kauan? Vanhat talot elävät vaarallista elämää, jos niitä ei ole suojattu muinaismuistoina. Seuraavan kerran kun tulet kaupunkiin, voi tällä paikalla jo olla kiiltäväpintainen monikerroksinen lasi- ja betonitalo joita Tallinnassa kasvaa kuin tyhjistä. Näyttää siltä että pankkiureilla, hotelleilla, asianajajilla, meklareilla ja muilla rahankäsittelijöillä menee hyvin, jos menestys lasketaan kiiltäväpintaisen talon kerroksina eikä niin kuin ennen Hobujaaman vilja- ja suolavaraston suuruudella. Hobujaama on kuin ajanjakaja, jossa vanha ja uusi kohtaavat. Siksi palaan tähän aiheeseen myöhemmin seuraavilla sivuilla ja raitiovaunupysäkeillä.

”Linnahall” kuuluttaa ääni vaunun kovaäänisestä. Täällä sinun, joka haluat aloittaa vanhankaupungin kierroksesi Estonian muistomerkillä, tulee jäädä pois. Muistomerkki on vasemmalla pienen kukkulan laella, näet sen jo raitiovaunusta. Muistomerkki symbolisoi katkennutta matkaa ja niiden kohtaloa, jotka eivät koskaan palanneet kotiin. Tämä on yhteinen syvän surun ja kaipauksen paikka monille virolaisille, ruotsalaisille, venäläisille ja suomalaisille. Raitio-

vaunumatkan alussa Narvantiellä on toinenkin muistomerkki. Se on pystytetty niiden muistoksi jotka hukkuivat kun venäläinen panssarialus Russalka upposi kovassa myrskyssä Suomenlahdella 1893 ja vei mukanaan 177 hengen miehistön.

Suuri harmaa ruohokattoinen talo on oikea bunkkeri, joka on rakennettu väestösuojuksi. Rakennus valmistui 1950-luvulla, ja sen piti riittää kaikkien tallinnalaisten suojaamiseen. Tänään tähän väestösuojaan eivät mahtuisi kuin sen rakentajat ja lähikatujen asukkaat. Olen kuullut, että Toompean mäeltä, jossa Neuvostoliiton aikaisilla vallanpitäjillä oli työ- ja asuinpaikat, olisi ollut väestösuojaan maanalaiset käytävät.

Vanhankaupungin sisääntuloportit ovat nykyisin auki ympäri vuorokauden. Toisin oli 1800-luvulla, kun portit suljettiin jotta yläkaupungin porvarit ja kauppiat saivat yörauhan. Alakaupungissa, muurien ulkopuolella asui tavallisia työläisiä ja palvelijoita. Kuvan portti on nimeltään Rannanveräjä. Matka Raatihuoneen torille alkaa täältä Pikk-kadun alusta kuvassa näky-

vän Paksun Margaretan kupeesta.

Viru-kadulla on toinen sisääntuloportti vanhaan kaupunkiin aivan kukkamyyjien kojujen päässä. Sen nimi on Viruportti. Viruportti on kuvattu melkein kaikkiin Tallinnaa esittäviin julkaisuihin. Kun vertaa nykypäivää ja vanhoja kuvia 1970- ja 1980-luvuilta näkee miten paljon turistien määrät ovat kasvaneet. Tämän päivän turis-

timäärää ei ollenkaan voi verrata esimerkiksi 1980-luvun alun hiljaiseloon Tallinnassa. Suomalaiset ja ruotsalaiset vodkaturistit eivät juuri vanhaankaupunkiin ehtineet vaan pitivät hoviaan hotelli Virussa, mikä helpotti huomattavasti KGB:n vartiointityötä.

Myöhään illalla saattoi hotellin aulasta ja toisesta kerroksesta raikua laulua muistuttavaa mörinää, kun vartijat ja vartioitavat yhdessä hoilasivat venäläisiä ja suomalaisia juomalauluja. Laulukuoroa kutsuttiin Viru-hotellin vodkakuoroksi eli nahkasohvien laulajiksi. Useimmiten nämä asiakkaat istuskelivat tai makasivat sammuneina sohvilla tai sohvien alla, kun vartijat tyytyväisinä katselivat katrastaan; vartioitavat olivat kaikki koossa, laulut laulettu, juotu ja sammuttu sekä loppurahat varastettu.

Viru-hotellin kuuluisat nahkasohvat. Kuva on 1980-luvun alusta.

Meillä muilla hotellin asiakkaila ei ollut asiaa tai tilaa hotellin ravintoloihin, joissa KGB:n rekisteröimät ilotytöt odottivat asiakkaitaan. Kävimme kahvilla vanhankaupungin Maiasmokissa. Maiasmok sijaitsee Pikk-kadun Raatihuoneen puoleisessa päässä. Turistit kutsuivat sitä usein saksalaiseksi kahvilaksi. Katon kaunis mosaiikkikuvio ja muu sisustus kertovat rakennuttajan varallisuudesta. Kahvila muistuttaa 1800-luvun aateliskodin tai vauraan kauppiaan ruokasalin sisustusta. Kahvilan perusti Lorenz Cavietzel 1806 ja nykyinen kahvilan sisustus on Georg Studen ajalta 1860-luvulta. Kahvilasalin sisustus on pidetty ennallaan ja kunnioitettu alkuperäistä tyyliä. Aikaisemmin 1970-luvulla seinillä oli koukkuja, joihin ripustettiin ulkovaatteet. Minulle nämä vaatekoukut olivat kauhistus, kun kerran näin miten

turkin taskusta ryömi ulos iso torakka. Koukut ovat jo kadonneet aikoja sitten eikä kenenkään tarvitse turvautua yhtä koviin otteisiin torakkajahdissa kuin Pietari Suuren. Tsaari oli nimittäin omakätisesti kurittanut sitä onnetonta upseeria, joka leikillään oli naulannut elävän torakan ruokasalin seinään. Torakan näkeminen sai Pietari Suuren pyörty-misen partaalle – niin myös minut.

Maiasmokissa on aina hyvää kahvia, leivoksia, ja mikä tärkeintä: ystävällinen ja kanta-asiakkaansa tunteva henkilökunta. Aivan lähellä, Raatihuoneentorille vievässä käytävässä vastapäätä Pyhän vaimon kirkkoa, on toinen hyvä kahvipaikka, josta saa myös päivän keiton ja maukkaita voileipiä. Näitkö vanhan kellon kirkon ulkopuolella? Tällaisia kelloja oli 1600-luvulla vain kolme: yksi Venetsiassa, yksi Lontoossa ja yksi täällä Tallinnassa eli sen aikaisessa Revalissa.

Aivan Maiasmokin viereisessä talossa on taidekauppa, galleria Draakoni Galerii. Kauppa näyttää pieneltä, mutta täällä on enemmän taidetta kuin osaat arvatakaan ja tiloissa pidetään taidenäyttelyitä. Osaavat myyjät tuntevat taiteen ja taiteen tekijät, ja saat taulustasi myös mielenkiintoiset taustatiedot sekä lyhyen katsauksen tekijän tuotannosta. Täällä Pikk 18:ssa on moni matkailija saanut ensimmäisen sytykkeen kiinnostukselleen virolaiseen grafiikkaan ja maalaustaiteeseen.

Minulle tämä luminen metsämaalaus tuo mieleen muistot Kuuselasta ja lapsuuden kotimetsästä Pohjois-Suomessa. Ivan Mininin, tunnetun Tallinnassa asuvan taiteilijan maalaama taulu, muistuttaa minua isoisästäni. Sain

olla hänen mukana jänisjähdissa juuri tällaisessa lumisessa metsässä. Kun katselen taidekaupan maalauksia ja niiden aiheita, tulee mieleen että meitä itämerenkansoja yhdistää sama luonnonrakkaus ja kauneuden kaipuu yhtä paljon kuin suuri yhteinen meri.

Jos satut olemaan Tallinnassa joulukuussa, ja seisot Raatihuoneen torilla ihailemassa keskellä toria seisovaa korkeaa ja tuuhea joulukuusta, pyydän sinua sulkemaan silmäsi, niin kerron sinulle joulukuusen tarinan. On vuosi 1723 ja koko kaupungin väki, kaikki jotka pystyivät tulemaan paikalle, olivat torilla. He odottivat Pietari Suurta, joka oli luvannut tuoda joulukuusen omasta metsästään Kadriorgista. Tuolla kuuluu, että rekisaattue on nähty alakaupungissa ja että ovat jo ohittaneet myllyn ja suolamakaasiinit. Kaksi vahvaa hevosta vetää rekeä, johon on sidottu iso ja tuuhea kuusi. Mutta mitä näenkään! Onko se todella tsaari, joka istuu itse kuskinpenkillä ja ohjastaa hevosia. Kyllä, Pietari Suuri se on, ja perillä Raatihuoneen torilla hän hyppää alas, riisuu paksun lammasturkkinsa ja osallistuu

kuusen pystyttämiseen. Hän mittailee ja katsoo kuuselle paikan, neuvoo miehiään miten kuusi saadaan pystyyn ja ottaa osaa kuusen nostoon.

Mutta mitä sinä nyt teet? Kuulinko oikein, että huusit kansan mukana: ”Hurraa! Kauan eläköön Pietari Suuri, meidän hyvä hallitsijamme!” Oikein tehty, koska juuri näin me olisimme saaneet tervehtiä valtiastamme Suomessa ja Ruotsissa, jos Pietari Suuren suunnitelmat olisivat toteutuneet. ”Jos Revel (Tallinna) olisi ollut minun jo 1702, en olisi koskaan rakentanut Venäjän pääkaupunkia Nevan suistoon suomaalle, vaan Revelistä olisi tullut venäjän ikkuna länteen.” Miltä tämä kuulostaisi: Pohjolan pääkaupungit; Kööpenhamina, Oslo, Tukholma, Helsinki ja Tallinna – tai sitten Kööpenhamina, Oslo ja Tallinna. Entäpä vain Tallinna – entisten Ruotsin, Suomen ja Venäjän maiden nykyinen pääkaupunki. Herää jo, tämä oli vain unta ja se loppuu nyt! Jatkamme taas matkaa Kopliin.

Huomaatko miten vaunu hieman kallistuu ja puuskuttaa ylämäkeen Linnahallin pysäkin jälkeen? Raitiovaunu puskee eteenpäin ylämäkeä. Alamäessä tunnet, kuinka vaunu keinoi kuin laiva laineilla matkallaan seuraavalle asemalle. Linnahallin jälkeen pysähdymme asemalla Põhja puiestee (Pohjoinen puistotie). Sieltä on lyhyt kävelymatka Tallinnan surullisimmalle turistinähtävyydelle, Patarein vankilaan. Hakusanalla Patarei löytyy netistä lukematon määrä turistien kertomuksia käynnistään vankilassa. Jos välttämättä haluat nähdä kuoleman ja kärsimyksen paikan, ehdotan ettet vie vankilaan lapsia joita paikan raakuus saattaa pelottaa.

Anna lasten pitää lapsenmieli ilman tätä ihmisen pahuuden ja julmuuden muistomerkkiä. Patarei on haluttu säilyttää sellaisena kun se oli tyhjäksi jäätyään. Tämä ihmisen pahuuden muistomerkki on myös kertomus heikoimman avuttomuudesta vallanpitäjien käsissä.

Patarei rakennettiin alun perin sotilaslinnoitukseksi, jollaisena se toimi jo 1800-luvun alussa. Täältä ja Pietarista lähtivät 1808 Aleksanteri I:n joukot Etelä-Suomeen valloittamaan Suomea Ruotsilta. Valmiiksi Patarei saatiin vasta 1840 Nikolai I:n valtakaudella, ja paikka toimi sotilaskasarmina 1867–1919. Venäläisenä, virolaisena ja saksalaisena vankilana Patarei toimi vuodesta 1920 vuoteen 2002. Pietari Suuren suunnitelma oli rakentaa Revalista moderni sotalinnoitus. Sen läheisyydessä ovat Rogervik (nykyinen Paldiski) ja Koplän niemeä käytettäisiin merenkäyntiin ja laivojen rakentamiseen. Kaupungin puolustukseen tarvittiin moderni merilinnoitus.

Viimeinen kuolemarangaistus toimeenpantiin Patereissa syksyllä 1991, kuukausi Viron itsenäisyysjulistuksen jälkeen. Kuolemaantuomittu oli kaksoismurhaaja, ja hänellä oli 18 muutakin rikosta kärsittävänsään. Virossa kuolemanrangaistus poistettiin 1998. Tänne murheen paikkaan emme jää pitemmäksi aikaa, matka jatkuu Koplän

Tulemme aivan pian Tallinnan rautatieasemalle, jonka nimi on Balti Jaam, Baltian asema. Raitiovaunu pysähtyy aseman edessä, ja kun astut vaunusta, näet kukkien ja hedelmien myyjien kojut. Tämä on vasta alkua sille, mitä näet vain

muutaman metrin päässä. Näetkö kyltin, jossa lukee Jaama turg eli Rautatieaseman tori eli kuten tallinnalaiset sanovat venäläinen tori. Tallinnassa on kaksi toria, tämä ja Keskustori (Keskurg). Molemmissa myydään vihanneksia, hedelmiä, kukkien taimia, vaatteita, kenkiä ja vanhaa sotilasromua. Tallinnan kauppahalli runsaine liha- ja juustovalikoimineen on Keskustorilla. Keskustorille pääset raitiovaunuilla numero kaksi tai neljä.

Nyt olemme venäläisellä torilla, ja täällä on kaikkea. Vieeisessä hallissa on elintarvikkeita, ja hallin perällä myös antiikkia ja vanhoja huonekaluja. Jos etsit vanhaa posliinia, suomalaista Arabiaa tai venäläistä Lomonosovia, niin täällä sitä on runsaat määrät ja enemmän kuin Keskustorilla. Torilla voit tehdä kaikenlaisia löytöjä, mutta varo varastetun tavaran myyjä, joita olen myös kuullut olevan täällä.

Parasta torilla käynnissä on se, että täällä voit tavata mielenkiintoisia ihmisiä ja kuulla heidän kertomuksiaan elämästä Tallinnassa vanhaan neuvosto-aikaan. Täällä olen tavannut muita turisteja, eläkeläisiä, eläkkeellä olevia sotilashenkilöitä, KGB-informatöörejä sekä metsäveljiä. Torilta ostetuilla tavaroilla on usein oma pitkä historiansa, joka tekee niistä arvokkaita muistoja paikasta ja sen ihmisistä. Torilla ja markkinoilla ei raha ole niin tärkeää kuin ihmisten kertomukset ja tarinat eletystä elämästä – samanlaisuuksien ja erilaisuuksien ymmärtäminen ja arvostaminen joka lujittaa ihmisten välistä kanssakäymistä.

Rautatien tori on auki arki-
sin kello 8 – 18. Lauan-
taisin ja pyhinä aukioloaika
on tuntia lyhyempi, tori
suljetaan kello 17. Raitio-
vaunun pysäkin nimi on Balti
Jaam. Torilla ja rautatiease-
malla on useita kahvi- ja
ruokapaikkoja.

Viimeksi kun kävin torilla löysin kirjakojusta Leo Tolstoin klassikon ”Sota ja Rauha” joka oli painettu 1937. Kirja on vanhanakin hyvin kaunis, ja se on painettu isoilla kyrillisillä kirjaimilla. Torilla voi tehdä vaikka mitä löytöjä. Täältä naapurinikin osti karpäsmyrkyn josta kerron ”Karpäsjuhdisissa”. Vähältä piti, etten itse tuupertunut myrkkyyen joka oli todella tehokasta.

Torin takaosassa on vaateosasto, jossa pöydät notkuvat vanhoja vaatteita, joita myydään muutamalla sentillä kappale. Täällä naiset tekevät löytöjä, ja katselen kuinka heidän sormensa vispaavat vaatekasaa kuin oravan kynnet, kun ne kuorivat päihin. Arvokkaat löydöt on tehtävä nopeasti ennen kuin joku muu löytää saman aarteen. Tänään kun kävelin torilla, satuin kuulemaan puhelinkeskustelun. Nuori

nainen kertoi ystävättärelleen löytäneensä aivan upean iltapuvun vain kolmella eurolla. Ja mitä sillä on väliä, jos joku on sitä kerran käyttänyt, kun kemiallisessa pesussa saa mekosta aivan uuden veroisen. Hyvin viisas nuori nainen ajattelin, ja lisäsin mielssäni, että varmaankin tuleva ekonomi kun osasi ajatella kannattavuuden näin oikein.

Vaatetorin päädyssä on kapea sola, joka vie torin vihannespuolelle. Tällä puolella toria on uusien vaatteiden ja kenkien myyjiä, mutta myös astioiden ja muiden kotitaloustarvikkeiden kauppiaita.

Tule mukaan, tänne torille meidän ei pitänyt jäädä, vaan matka jatkuu Kopliin. Yksi asia vielä ennen kuin jatkamme matkaa. Tällä puolella kaupunkia talot ovat usein korjauksen puutteessa ja melko ränsistyneitä. Ihmisten elinympäristö on erilainen, ja radan varrella asuu paljon työttömiä ihmisiä. Olemme nyt matkan puolivälissä. Takana ovat hyvin hoidetut Kadriorgin talot, edessä huono-osaisten ihmisten asuinalue, kuten virolaiset itse Koplia kuvaavat. Työttömyysluku on korkea eikä ihmisillä ole mitään tekemistä ja se myös näkyy. Nuoret miehet vetelehtivät joko ruoka- tai viinakaupan nurkalla. Asuintalot ovat saaneet ränsistyä ja paikoin jopa slummiutua.

Koplissa on metsää ja kauniita puistoja aivan kuten Kadriorgissa. Näetkö radan varrella isoja puutaloja ja niiden ympärillä hyvinhoidettuja puutarhoja, joissa kasvaa vihannuksia, omenapuita ja kukkia. Kaikki näyttää hyvinhoidetulta ja ihmiset ovat nähneet vaivaa saadakseen kau-

neutta asuinympäristöönsä. Ihmettelen usein, miksi tällä osalla kaupunkia on niin huono maine, vaikka täällä on puiden vehreyttä, veden kimaltelevaa sineä ja luonnon kauneutta, jota ihmisten köyhyys ja talojen ränsistyminen ei mitenkään vähennä.

Kaiken tämän vehreyden jälkeen olemme pian Malevassa. Raiteet kirsкуvat, kun vaunu hieman kallistuu, ottaa vauhtia ylämäessä ja sukeltaa taas kerran puiden latvojen muodostamaan vihreään lehtitunneliin. Tunnetko jälleen merituulen raikkaan henkäyksen raitiovaunussa? Olemme meren äärellä Angerjassa ja seuraava pysähdyspaikka on Sitsi. Näetkö jo telakka- ja teollisuusalueen raitiovaunun oikealla puolella? Angerjassa on kalateollisuutta, pieniä mekaanisia verstaita, mutta myös telakkatyöpaikkoja, joissa korjataan ja puretaan vanhoja laivoja.

Vanhoja sokeritehtaan, kalanjalostamon, venerakentamon ja metallitehtaan työntekijöiden asuntoja Koplissa. Muutaman vuoden kuluttua täällä merenrannalla on Tallinna kaunein ja kallein asuntoalue, uskovat monet tallinnalaiset.

Mitähän vanhalle Tallinn-laivalle on tapahtunut ja missähän se nyt on? Onkohan se täällä Angerjan telakka-alueella vai joko se on romutettu kokonaan? Etsin laivaa netistä ja löydän sen tiedot. M/S Tallinn otettiin liikenteeseen 1967 linjalla Tallinna – Helsinki. Laiva rakennettiin A. Zhdanoville nimitetyllä telakalla 1960 Leningradissa. M/S Tallinnan strategiset mitat ovat; pituus 101,50 m, leveys 14,56 m ja syvyys 3,84 m. Koneita on kaksi, ja ne ovat 8-sylinteristä Skoda dieselmoottoireita. Maksiminopeus oli 14,5 solmua ja alukseen mahtui 250 matkustajaa. Ensimmäisellä Tallinnan matkallani laivassa oli vain parikymmentä matkustajaa. Aluksen ensimmäinen nimi oli M/S Svanetiya, saan tietää laivatietosivulta www.faktaomfartyg.nu. Siellä on myös kuva ensimmäisestä Tallinnan laivasta. Luen laivan perustiedoista, että sen romuttaminen alkoi vuoden 2002 alussa. Siksi luulen että se saattaisi olla vielä täällä Angerjassa.

Seuraavalla kerralla kun matkustin Helsingistä Tallinnaan, oli liikenteessä jo iso laiva joka tuli hyvin tutuksi kaikille suomalaisille matkustajille. M/S Georg Otsilta on paljon rakkaita muistoja, mutta myös surullisia. Estonian onnettomuudessa hukkui Georg Otsilla suomalaisille tutuksi tullut ja arvostettu kapteeni Arvo Andersson. Olen kuullut miten entiset Viru-hotellin laulukuorolaiset muistelevat kapteeni Anderssonia lämmöllä herrasmiehenä, joka sai auktoriteetillaan kööriläiset kuriin ja turvallisesti takaisin Helsinkiin.

Nyt lähestymme Koplín niemen nokkaa, mutta sitä ennen pysähdymme Malevassa. Keskustassa on pelikasino, kauppoja ja iso keltainen koulutalo. Näetkö puiston, jonka ympärillä on taottu rauta-aita? Kotimatalla voisit käydä katsomassa paikkaa tarkemmin. Olen ajanut raitiovaunulla tästä ohi useita kertoja ja ihmetellyt, mikä paikka tämä oikein on. Olen luullut, että tässä on vanhan herraskartanon puisto, jota hoidetaan hyvin ja jonne istutetaan kukkia joka kevät. Väärin luulin! Tämä on Koplín vanha hautuunmaa, eli saksalainen hautuunmaa, kuten tallinnalaiset sanovat. Saksalaisuus juontaa juurensa Katariina II:sta joka oli syntyperältään saksalainen prinsessa ennen kuin hänestä tuli Venäjän hallitsija Katariina Suuri. Hänen tahdostaan, ja myös hänen suojeluksessaan, aloitettiin 1774 hautuunmaan rakentaminen. Syksyllä samana vuonna hautuunmaa olikin jo valmis, ja ensimmäiset hautaukset tehtiin heti syksyllä. Alue

on suuri, yli kymmenen hehtaaria käsittävä maa-alue. Tällä paikalla oli kaupungin kaunein kirkko ja useita pieniä kappeleita sekä vanhojen saksalaissukuisten perheiden hautamuistomerkkejä. Tänne on haudattu virolaisia kulttuurihenkilöitä, tiedemiehiä, tutkijoita ja kulttuurin saralla elämäntyönsä tehneitä ihmisiä. Alueella ei ole tänään yhtä ainnuttakaan hautamuistomerkkiä, ei ristiä, ei kappeleita, ei kirkkoa – ei mitään – vain merkitsemättömät haudat maan alla.

Hautuumaan sisäänkäynnin portilla on informaatiotaulu, jossa kerrotaan paikan menneisyydestä, myös miten hautuun hävitettiin Stalinin aikana. Hautuumaan hävittämisestä päätti Tallinnan Täitevkomitee (TSN vastaa kaupunginosan hallitusta) vuoden 1940 kesällä, mutta hävitystyö alkoi vasta myöhemmin 1950. Haudoilta kerättiin kaikki muistomerkit, hautaristit, rautaiset muistomerkit ja veistokset sekä hautoja ympäröivät rauta-aidat. Hautakivet murskattiin sepeliksi ja täytemassaksi, jolla vahvistettiin rantavalleja tai käytettiin uudisrakennuksilla talonpohjien täytemateriaalina. Kerrotaan, että Lasnamäen uusissa taloissa olisi käytetty juuri tätä saksalaiselta hautuumaalta tuotua kivimassaa. Russalkan muistomerkki on tehty Hangossa suomalaisesta graniitista, mutta muistomerkkiä ympäröivään rauta-aitaan kerrotaan käytetyn Koplista otettua rautaa.

Lasnamäki on rakennettu samaan aikaan kun kotikuntani Fittjan asuinalue Botkyrkassa. Mitähän kunnassa olisi tapah-

tunut, jos poliitikot olisivat päättäneet tehdä vastaavanlaisen hautuumaan ”likvidoinnin” kuin Koplissa saksalaisella hautuumaalla ja määränneet myös hautamuistomerkit käytettäväksi rakennusmassaksi? Tähän kysymykseen en odota vastausta – halusin esittää vertauksen herättääkseni ajatuksen siitä, miten erilaisia asioita me ihmiset arvostamme erilaisina aikoina ja erilaisissa olosuhteissa. Ne arvot, joita me arvostamme ja miten osoitamme kunnioitusta toistemme erilaisia arvoja kohtaan, on näiden tekojen ymmärtämisen kannalta asia, josta tulisi aina keskustella jotteivät samat ihmisyyttä alentavat teot uusiutuisi.

Kirkko, joka oli aikanaan Tallinnan kaunein, muutettiin tanssipaikaksi, ja se sai nimekseen Laibakas eli Kummituslinna. Pienemmät kappelit koottiin yhteen ja vietiin maaseudulle, missä niistä tehtiin kolhoosiin sikaloita. Saksalainen hautuunmaa on yksi Koplil linjan murheellisimmista pysähdyspaikoista kuten Patarei aikaisemmalla asemalla.

Viimeksi kun kävin hautuumaalla, oli informaatiotaululla eestinkielinen teksti, jossa kerrottiin paikan historia. Olen kääntänyt osan tekstistä tämän kirjan loppusivuille. Saksalaiselle hautuumaalle haudattiin myös muun maalaisia Tallinnassa asuvia ihmisiä, ja siksi tämä asia koskee myös suomalaisten ja ruotsalaisten esi-isiemme ja äitiemme hautapaikkoja tällä kadonneella hautuumaalla. Ennen hautuumaan perustamista Koplissa oli 1600-luvulla kalastajakylä, ja siellä asui yli 300 suomalaista kalastajaa.

Koplin puistohautuunmaa Malevassa ja hautamuistomerkki.

Hautuunmaa on tänään hyvinhoidettu iso puisto. Keskellä puistoa on muistomerkki ”Fall going to underground” jonka ovat tehneet arkkitehdit Indrek Peil ja Siiri Vallner (2005).

Palaan hautamuistomerkkeihin kirjan lopussa. Viereisessä kuvassa on Charles Lerouxin hautamuistomerkki. Leroux oli yksi niistä kuumailmapallolennon pioneereista, joiden työn ansiosta saatiin arvokasta tietoa laskuvarjon rakenteen kehittämiseen. Laskuvarjo on innovaatio, joka on pelastanut monen miljoonan ihmisen hengen.

Kaikkien tälle hautuumaalle haudattujen ihmisten työ elää, eikä tule koskaan unohtumaan, olipa sitten haudalla muistomerkki tai ei. Heidän työnsä ja ponnistelunsa näkyvät Tallinnassa vielä tänäkin päivänä. Kulttuuri, tiedon ja taidon kasvu, taiteen antama inspiraatio ja aiempien sukupolvien työ, jota virolaiset ja me muunmaalaiset arvostamme jatkuu. Se ei koskaan kuole, vaan elää tässä päivässä. Katso ympärillesi: siellä ne ovat; Rae-apteekki, Raatihuoneen torin saleissa soiva musiikki, kuvataide, teatterit, muistomerkit, arkkitehtien piirtämät talot vanhassa kaupungissa, Kadriorgissa ja Koplissa, kadunnimissä elävät henkilöt sekä taitavat työntekijät ja käsityöläisten luoma kansanperinne. Heidän tekemänsä työ näkyy Tallinnassa ja sitä arvostetaan.

Tähän murheen paikkaan emme jää, vaan raitiovaunu jatkaa matkaa. Kuten elämäkin, ja pian olemme päätepysäkillä. Raitiovaunussa on aikaa ajatella. Vaunu on kohta Koplissa. Pari pysäkkiä vielä ja ensimmäisenä niistä Sirbin pysäkki. Sirbistä voit saada matkaseuraa joka haluaa keskustella

kanssasi. Ei hätää, satunnaiset matkaseuralaiset eivät ole vaarallisia. He haluavat vain puhua ihmisen kanssa, ja jos et hallitse kieltä niin kuuntele, nyökkäile ja hymyile kun siltä tuntuu. Mutta kaikella on rajansa ja myös hymyilyllä ja myötäilemisellä. Varo vain ettet satu sanomaan kyllä pikakosintaan raitiovaunussa. Eilen kun olin matkalla Kopliin, sain matkaseuralaisen Sirbistä. Minua hieman nuorempi mies halusi istua viereeni kertomaan asiaansa. Hän ei voinut mennä kotiin, kun päässä oli liikaa vodkaa. Ei ollenkaan epätavallista meillä Suomessakaan, että jollain on liikaa vodkaa tai jotain muuta päässä eikä hän voi mennä kotiin. Aivan ymmärrettävää ja harmillista. En ymmärtänyt puoltakaan hänen puheestaan, mutta nyökkäilin murheellisen näköisenä, ja aina sopivassa paikassa sanoin ankaran näköisenä njet harshoo, njet harshoo (ei ole hyvä ollenkaan, ei todellakaan hyvä asia).

Olen huomannut raitiovaunun kyydissä, että vanhemmilta naisilta odotetaan tällaisia moraalisia kommentteja asiaan jos toiseenkin, ja ripityksen saaneet eivät liioin pahastu ojennuksesta vaan ottavat opikseen. En tiedä johtuuko tämä paikasta vai iästä. Luulen että on kysymys molemmista, koska olen huomannut että täällä Tallinnassa ei voi olla ottamatta kantaa asioihin ja että mielipiteitä saa olla kun liikkuu julkisilla kulkuneuvoilla. Tämä on aivan uutta tukholmalaiselle, joka on tottunut istumaan maanalaisessa puolihorrossa välittämättä tuon taivaallista sitä, mitä vieressä tapahtuu. Täällä ei voi torkahdella! Olen myös oppinut, ettei niitä tarvitse pelätä joilla on vodkaa päässä, mutta vaa-

rallisia voivat olla ne, joilla ei ole vodkaa päässä ja heitä on syytä varoa!

Olemme aivan pian Koplissa päätepuolella. Vasemmalla puolella on paikallinen olutkuppila Derevjaska, ja riippuen kellonajasta täällä elämä on joko rauhallista tai vilkasta juhlan humua. Aamulla on usein hiljaista, mutta iltaa kohti elämä vilkastuu ja päätepuolellakin pöheikössä voit nähdä vilauksen parista, jolla on tilapäinen aviosuhde. Jotkut konttaavat kuppilasta pysäkille ja sieltä ylös raitiovaunuun. Konttaaja yrittää nousta hapuilevin askelin vaunuun, etsii kantavaa askelta, sihtaa istuinpaikkaa ja osuukin kuin sattumalta oikeaan ja rojahtaa penkille. Usein hän saa vielä matkaevääksi korusanoja säästelemättömän moraalisaarnan vaunun naispuoliselta kuljettajalta sekä muistutuksen, miten raitiovaunussa pitää matkustaa.

Istun hiljaa pari penkkiriviä taaempaan ja ajattelen – mutten sano ääneen – että olipa hyvä että sait tämän saarnan. Näetkö nyt, että sinustakin joku välittää ja huolehtii. Olisit onnellinen tästä jos ymmärtäisit, mutta et taida ymmärtää, kun pää on täynnä sitä vodkaa. No, ehkä jollain toisella kerralla ymmärrät. Tämän saarnan ansaitsit. Meitä istuu raitiovaunussa koko rivi vanhempia naisia samalla penkkirivillä aivan hiljaa emmekä sano mitään. Katselemme humalaista kanssamatkustajaa sen näköisinä, että haluaisimme ottaa häntä korvasta ja karjaista: ”Nyt riittää lurjus, paranna tapasi!”

Derevjaskassa tarjoillaan kahvin ja alkoholin lisäksi hyviä voileipiä ja kalaa.

Kun katselen ja kuuntelen tapahtumia raitiovaunussa, mietin minkälaista työ on sellaisessa ammatissa, jossa joutuu näkemään monenlaista ihmiselämän ankeutta. Usein ihmettelen, miten paljon lämmintä ihmisyyttä ja arvostusta näen raitiovaunukuljettajien, niin nuorten kuin vanhempienkin, tavassa käsitellä hieman enemmän ymmärtämistä tarvitsevia matkustajia. Hänet, jolla on vodkaa päässä, otetaan mukaan vaunuun eikä jätetä palelemaan pysäkillle sateeseen tai pakaseen. Usein olen kysynyt itseltäni, miten meillä Suomessa tai Ruotsissa olisi toimittu vastaavassa tilanteessa. Olisimmeko jättäneet hänet kyydistä ja olleet kuin häntä ei olisikaan. Raitiovaunussa se, mitä ajatellaan ja tehdään, on hyvin näkyvää eikä tehdyn päätöksen seurauksia voi paeta. Se miten toista ihmistä arvostetaan ja miten tuodaan oma ihmisyyks esille, on raitiovaunussa kaikkien nähtävissä. Joko otat juopon mukaan ja matkustajat hyväksyvät hiljaisesti

päätöksesi, tai sitten jätät hänet pois kyydistä ja saat haukumiset muilta matkustajilta, jotka kyseenalaistavat päätöksesi. ”Minkälainen ihminen oikein olet kun teet näin? Etkö olisi voinut antaa tuon avuttoman sittenkin päästä kyytiin.”

Raitiovaunussa näkee kaikenlaisia tilanteita, joissa punnitaan ihmisen ihmisyys ja se, miten me toisiamme arvostamme. Ekonomina mietin myös, miten tällaiset ihmisyyssasiat näkyvät liiketaloudellisissa tunnusluvuissa. Eivät taida numerot tähän riittää, vaan olisikohan apua sanoista. Liiketaloudellinen voitto ja sen tavoitteleminen on organisaation elinehto, mutta sen rinnalla voisi olla myös toinen tärkeä tieto: millä ihmisyydellä tämä voitto on saavutettu? Onko se saavutettu työn ja sen tekijän arvostuksella, joka myös näkyy asiakkaan ihmismäisenä palveluna? Työpaikan henki ja arvomaailma tulevat usein esiin asiakaspalvelun laadussa. Tallinnan raitiovaunuyrityksellä on pitkä kokemus omalta alaltaan. Jo pian 125 vuotta on tallinnalaisia palveltu ja kuljetettu kaupunginosasta toiseen ja nähty monenlaisia ihmisiä ja tilanteita. On varmaan ollut aikaa ja tahtoa jalostaa matkustajan, ihmisen, kohtaamista ihmisenä.

Kaikenlaisia ajatuksia tulee mieleen, kun raitiovaunu kulkee kohti pääte pysäkkiä Koplissa. Juna pysähtyy Koplissa Sepan kohdalla. Olemme nyt perillä, ja kuljettaja ajaa raitiovaunun kääntöpaikalle ja pitää tauon. Nyt meillä on aikaa kävellä rantaan ja nähdä Läänemeri Koplinsa niemen kärjestä. Raitiovaunu lähtee takaisin Kadriorgiin kymmenen tai viiden toista minuutin välein. On aika jaloitella!

Akatemian talossa ovat toimineet merenkulun, tekniikan ja liiketalouden oppilaitokset.

Pääteopiskelun iso harmaa talo, joka rakennettiin 1913, on historiallinen suojelukohde. Rakennuksessa on Viron meriakatemian tilat. Aikaisemmin samassa paikassa oli Tekninen korkeakoulu, ja myös Liiketaloudellinen laitos on toiminut täällä. Tämä on yksi kauneimmista yliopistorakennuksista, kun se on restauroitu valmiiksi alkuperäiseen kuntoon.

Katso mikä ympäristö! Halusin tuoda sinut tänne koko matkan Kadriorgista Kopliin että kokisit ja näkisit kaiken tämän kauneuden pääteopiskelulla. Tätä valoa, meren sineä ja puistojen vehreyttä löydät vain Tallinnasta, ja täällä Koplissa sitä kaikkea on runsaasti. Tule mukaan niin kävelimme rannalle katsomaan vanhoja rakennuksia ja merta!

Koplin rantaa ja vanhoja työläisasuntoja meren rannalla. Ennen täällä asui läheisten tehtaiden ja telakan työntekijöitä. Nykyään taloissa majoilee kesäisin tilapäisiä asunnon tarvitsijoita. Taloissa ei ole sähköä ja ne lämpiävät vain puulla.

Koplin rantaa.

Takaisin Kadriorgiin

Haluatko matkustaa raitiovaunulla samaa reittiä takaisin Kadriorgiin? Eikö ollutkin Koplän niemi kaunis ja radan varrella olevat puistot ja pienet puutarhat yhtä vehreitä ja kauniita kuin Kadriorgissa. Luonnon kauneus näkyy, mutta myös se, että Kopli odottaa panostuksia uudistumiseen ja vanhojen talojen korjaamiseen.

Lähdemme Koplsta takaisin Kadriorgiin raitiovaunulla. Halusin samalla matkalla näyttää kaksi niin erilaista mutta kuitenkin myös samanlaista Tallinnan kaupunginosaa. Vastakohdat – ilman toista ei ole myöskään vastakohtaa johon verrata ympäristöä ja ihmisten elinoloja. Raitiovaunumatka Kadriorgista Koplän herättää aina uusia ajatuksia. Matkalla oppii ja ymmärrys kasvaa. Tämä on ihmisen elämänolosuhteiden tutkimista pienoiskoossa. Kuuntelen kanssamatrustajien keskusteluja, kysymyksiä ja vastauksia. Vastaukset antavat usein ajattelemisen aihetta. Miten rikasta, mutta samalla myös vaikeaa ihmisen elämä voi olla.

Niin paljon viisautta voi sisältyä vanhemman miehen ja nuoren pojan keskusteluun raitiovaunussa. Kaksi vierasta ihmistä tapaa ensimmäisen kerran, ja toisella on kysymyksiä. Vastaukset kertovat muutamalla sanalla pojan koko tarinan. Kuuntelin heitä jokin aikaa sitten. En tiedä keitä he olivat, en edes nähnyt miltä he näyttivät, koska en uskaltanut katsoa taakseni, etten keskeyttäisi heidän keskusteluaan ja sitä tiivistä ymmärrystä minkä ajatusten vaihto loi. Äänestä pää-

tellen luulen miehen olleen noin viisikymmenvuotias ja pojan alle kymmenen. Kutsun miestä nimellä ”vanhempi mies” (VM) ja poikaa ”pojaksi” (P). He istuivat raitiovaunussa takanani olevalla penkkirivillä eivätkä olleet tavanneet toisiaan ennen matkaa. Siis kaksi vierasta ihmistä ja heidän keskustelunsa raitiovaunussa. Keskustelun jälkeen tunsin heidät melko hyvin.

VM: Mikä kieli?

P: Niin kieli mikä?

VM: Äidinkieli tietystikin!

P: Ahaa, äidinkieli!

VM: Kyllä, tietystikin äidinkieli?

P: Viro.

VM: Miksi?

P: Äiti on virolainen.

VM: Miksi hän on virolainen?

P: Koska hänen äitinsä ja isänsä ovat virolaisia ja puhuvat vironkieltä.

VM: Sinun isäsi sitten?

P: Hän on poissa.

VM: Poissa? Mutta mikä on hänen äidinkieli?

P: Venäjä, tietystikin.

VM: Puhutko sinä venäjää?

P: En.

- VM: Miksi et puhu venäjää?
P: Siksi etten osaa.
- VM: Miksi sitten et osaa venäjänä?
P: Siksi että isäni on poissa ja kukaan ei ole opettanut minulle venäjää.
- VM: Haluaisitko osata venäjää, isäsi äidinkieltä?
P: Kyllä haluaisin, kun joku vain opettaisi.
- VM: Miksi haluat puhua venäjää?
P: Puhuisin isäni kanssa.
- VM: Miksi?
P: Koska hän on isäni ja minä olen hänen poikansa.

Kuuntelin niin tarkkaan keskustelijoita että unohdin jäädä pois raitovaunusta Hobujaamalla, ja paperin ja kirjoitusmusteen osto jäi siltä päivältä. Keskustelun polveilu ja tulessa oleva loppuhuipennus, jota odotin, vei kaiken huomioni. ”Koska hän on isäni ja minä olen hänen poikansa.”

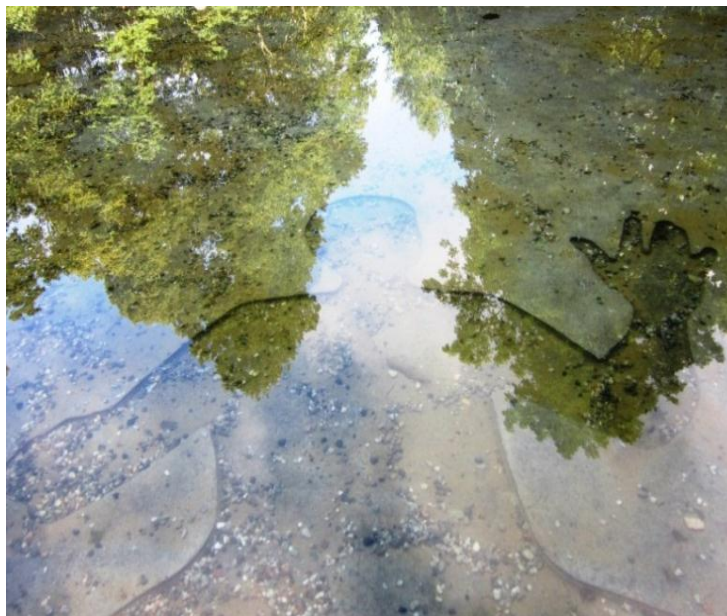
Tälle keskustelutekniikalle on olemassa hyvin hieno tieteellinen nimi. Sitä kutsutaan Laddering-tekniikaksi. Samalla kun kysymyksiä esitetään, autetaan vastaajaa vastaamaan niin, että ongelman syy tai seuraus selkeää hänelle itselleen. Näin annetaan ongelmalle ratkaisuvaihtoehtoja eli autetaan vastaaja toimimaan oikein. Olisin halunnut kääntyä ja katsoa keitä he olivat, nuo kaksi ihmistä takanani vaunussa, mutta ymmärsin, että riittää kun kuuntelen heitä ja kes-

kustelun arvokkuutta, joka oli läsnä tavassa kysyä sekä ja suorissa ja rehellisissä vastauksissa. Kuva heistä muodostui keskustelun perusteella mieleeni, ja se tulee aina säilymään arvokkaana muistona tästä matkasta.

Näin koskettavaa ihmisen elämä on todellisuudessa. Tämän keskustelun jälkeen tuntuu, että lehdissä ja televisiossa käyty keskustelu kielikysymyksistä, siitä mitä kieltä puhutaan, opetetaan koulussa tai käytetään virastoissa, on hyvin kaukana todellisesta elämästä ja sen mukanaan tuomista kielikysymyksistä. Ehkä yksinkertaisempi vastaus riittäisi; puhutaan kieltä, joka luo pohjan ihmisten kanssakäymiselle ja vastuunotolle. Vastuun ottamiseen tarvitaan yhteinen kieli, joka yhdistää isän ja lapsen. Vastuun ottaminen vaatii myös läsnäoloa toisen ihmisen elämässä. Lapsi tarvitsee vanhempiensa tukea ja rakkautta, ajattelen kotona, ja muistelen omaa lapsuuttani sodan jälkeisessä Suomessa pojan ikäisenä, kun minullakaan ei ollut läsnäolevia vanhempia vaan olin isovanhempieni hoidettavana.

Seuraavana päivänä matkustin Tallinnasta Helsinkiin ja sieltä edelleen Tukholmaan. Muistissani oli vielä raitiovau-
nussa kuulemani keskustelu, vanhemman miehen ja nuoren pojan arvokkuus kysymysten ja vastausten vaihdossa. Täydessä laivassa jouduin samaan pöytään ja kuuntelemaan siinä istuvan seurueen aivan toisenlaista keskustelua. Siitä sananvaihdosta olivat arvokkuus ja ihmisyyks hyvin kaukana. Kerron tästä matkasta kappaleessa ”Matkalla sattuu ja tapahtuu”, koska sillä matkalla oli ihmisen arvokkuus pa-

hasti hukkateillä. Se katoaa helposti matkalla, mutta aina myös uudestaan löytyy. Se saa silloin löytäjänsä ajattelemaan ihmisenä olemisen suurta arvoitusta. Näetkö ja kuuletko mitä tämä kuva kertoo?

”Fall going to underground” on Indrek Peilin ja Siiri Vallnerin (2005) tekemä taideteos joka löytyy Malevan puistohautausmaalta Koplissa.

Suuren betonista tehdyn vesialtaan pohjalle on tehty erikokoisia ihmisfiguureja, joiden hahmoja aurinko valaisee ja veden pintaan peilautuvat lehtipuiden vehreät latvat. Maa, puut, vesi ja aurinko elävät ihmiskuvissa. Taideteos puhuttelee ja nostaa mieleen ajatuksia siitä, mitä pinnan alla on

silloin kun emme näe, ymmärrä tai uskalla kohdata sitä min-
kä pinta peittää. Malevassa minua puhutteli Indrek Peilin ja
Siiri Vallnerin taideteos. Hautamuistomerkki teki minuun
arvokkuudellaan syvän vaikutuksen ja antoi ajattelimisen
aihetta tästä ihmisen elämästä ja maan äänistä.

Mitä maan äänet kertovat? Kuuletko rakkauden ja kunnioi-
tuksen äänen, puhuuko suru ja kaipaus vai huokaako vain
häpeän hiljaisuus siitä, mitä kerran kauan sitten tapahtui?
Kätkeekö hautuun raivoisan vihan ja koston äänen, joka
kerran kasvatti halun hävittää hautapaikat ja sillä kostaa
omat kärsimykset ja sodan kauhut. Sekö on se maan ääni
jonka nyt kuulemme? Siksikö tästä paikasta vieläkin on niin
vaikea puhua?

Oletko vielä mukana? Lähestymme taas Kad-
riorgia, josta matka al-
koi. Maistuisiko kahden
tunnin matkan jälkeen
kuppi kahvia tai teetä
vanhan vahtitalon kesä-
kahvilassa? Kävelen sen
jälkeen ylös Poska-ka-
tua, poikkean ihailemaan kirjailija Anton Hansen Tam-
saaren kaunista puutaloa ja etsin jonkun uuden pikkukadun,
jota pitkin tulen kotiin Kreutzwaldille.

Ulkoisesta ja sisäisestä matkasta

Seuraavilla sivuilla kerron tapahtumista tai ihmisistä jotka jollain tavalla sivuavat paikkoja, joiden ohi olemme raitiovaunulla tänään matkanneet.

Kauan sitten etsin hautuumaata, jonka luulin olevan Olevisten kirkon lähellä vanhassa kaupungissa. Vasta kun löysin Saksalaisen hautuumaan Koplista ymmärsin, miksi kaupungin suurimmalla kirkolla ei ole omaa hautuumaata kirkon vieressä niin kuin tapa on. Löysin siitä huolimatta piilopaikan pistoolille, joka minun piti kätkeä hautuumaalle.

Asuin ja palelin muutaman vuoden Pikk-kadulla professori Bernhardin 1879 rakennuttamassa talossa lähellä Olevisten kirkkoa. En osannut ajatella, miten kylmä vanha kivitalo saattaisi olla talvella metrin paksuisine kiviseinineen. Vaikka huoneistossa oli lämmityslaitteet ja takka siellä oli aina kylmä. Villasukkien ja lämpimien peittojen hankkiminen työllisti, ja samalla sain oppia virolaisesta kulttuurista: miten tehdään viinavillasukat ja miten rottia pyydystetään ympäristöystävällisesti ilman kemiallisia myrkkyyjä. Kun olin palellut kaksi talvea Pikk-kadulla muutin Kadriorgiin Kreuzwaldille.

Matkustaminen kehittää, sanoi Charles Darwin, hän joka tutki ihmisen alkuperää apinasta ajattelevaksi ihmiseksi eli homo sapiensiksi. Oikeassa oli matkustamisesta! Olen

raitiovaunumatkoilla nähnyt ajattelevan ihmisen suuruuden monessa tilanteessa. Olen nähnyt ihmisten kantavan vastuuta toisistaan ja ottavan huomioon avun- tai tuentarvitsijan. Raitiovaunussa näkee välittämisen kulttuurin, ja se on hienoin kokemus näiltä matkoilta. Tallinnassa olen osa välitä-kanssaihmisistäsi-kultturia enkä täällä voi istua silmät ja sielu ummistettuina, kun ympärillä sattuu ja tapahtuu asioita jotka vaativat läsnäoloa. Olen oppinut täällä kuuntelemaan ja kuulemaan ihmisten ääniä. Siihen tarvitaan kaksi korvaa ja kuuloaisti, mutta sydämenkin olisi opittava kuuntelemaan. Olen nähnyt ja kuullut Koplin radanvarren pysäkeillä ihmisiä, jotka todella ponnistelevat pärjätäkseen omin voimin. Rahallisia voimavaroja ei ehkä ole paljon, mutta tahtoa ja sitkeyttä sitäkin enemmän. Arvostan heitä suuresti. Muistan omaa elämäni alkua 1960-luvun siirtolaisena Ruotsissa, ja tunnen hyvin heikompiosaisen ja ulkopuolisen sanattomat signaalit. Luulen että sen tuntee vain ihminen, joka on itse kokenut ulkopuolisuuden.

On oltava ihmisen mittainen! Tapahtuuko se sitten Tumman kaunottaren tai jonkun muun avulla, on jokaisen oma valinta. Mikä on totta ja mikä tarua silloin, kun ihmisen mieli ja sielu matkustavat – se on hyvä kysymys, johon minulla ei ole selkeää vastausta. Raitiovaunumatka, kuten muutkin matkat, herättää muistoja ja antaa matkustajalle oivan tilaisuuden keskustella oman itsensä kanssa. Kenen ja minkä kanssa keskustelemme, on jokaisen oma asia. Ihmisen mielessä jokin herää kuuntelemaan, näkemään ja puhumaan meille. Se jokin seuraa tekojamme, arvioi niitä ja ky-

syy, miksi teit juuri noin tai miksi ajattelet tuolla tavalla tästä asiasta. Se on mukana, kun katselet kanssamatkustajia ja seuraat vaunun ikkunasta tapahtumia. Tarpeen vaatiessa se kysyy, mitä itse olisit tehnyt vastaavassa tilanteessa. Hyvyyttä se katselee hiljaa hyräillen, mutta pahuudesta ja sen syistä ja seurauksista se patistaa sinua ottamaan selvää ja toimimaan. Silloin se ei aina ole armelias sinua kohtaan, vaan vaatii suoraselkäisyyttä niin ajatuksissa kuin teoissakin. Se ei anna rauhaa vaikka sitä anelet.

Raitiovaunussa sattuu ja tapahtuu kaikenlaista – muistuttavatko tapahtumat sinua tilanteista joita olet omassa elämässäsi kohdannut ja muistatko miten silloin valitsit? Juuri tästä, luulen, on kysymys kun filosofit väittävät, että matkustaminen kehittää ja kasvattaa ihmistä. Muistan jonkun viisaan ihmisen sanoneen, että uuden oppiminen vaatii taitoa ryömiä hitaasti, ei suinkaan nopeaa lentotaitoa. Juuri sellaista on raitiovaunumatkustaminen!

Vaunu ryömiä vehreiden puistojen ja puiden lehvistön halki meren rannan aavaan sinisyyteen mukanaan matkustajien ajatukset, arvot sekä selkeä tai vähemmän selkeä tietoisuus elämänmenon suunnasta. Usein se kirkastuu kun on omaa aikaa ajatella. Ajatus vie radanvarren asemilta oman mielen ja elämän asemille. Mihin olet matkalla? Mitä etsit? Mitä odotat löytäväsi polun päästä? Ehkä löydät, jotain aivan arvaamatonta raiteiden vierestä, kuten minulle kävi Koplissa. Seurasin ruohottunutta pientä polkua merenrantaan, siellä odotti tämän matkan kaunein näkymä. Tule mukaan!

Tie, raide tai polku – mikä se on ja minne se sinut vie?

Olevisten kirkko ja sen vieressä harmaa korkea KGB-talo Pagari-
kadulla.

Pistooli ja riski joutua betonilattialle

Siihen aikaan kun Viru-hotellissa asui viinaan meneviä suomalais- ja ruotsalaisturisteja sekä aivan yhtä janoisia KGB-vahteja, tapahtui hotellissa mitä ihmeellisimpiä asioita. Tavalliset turistit katselivat menoa, joka oli kuin Baabelin tornissa. Vaikka miliisi yritti valvoa turistien seurustelua paikallisten ihmisten kanssa, niin kaikenlaiset hämäräliikemiehet ja ilotytöt hiippailivat hotellin käytävillä ja baareissa ilman kulkulupaa. ”Liikeasioita” hoideltiin puolin ja toisin, ja kerran olin todistamassa kuinka maamieheni ostivat hotellissa elävän marakatin ja aikoivat viedä sen tuliaisiksi

Suomeen. Intouristi yritti järjestää hotellin vieraille kaupunkikiertoajeluja, mutta laajasta kulttuuritarjonnasta huolimatta turisteilla oli omat ystävät, ohjelmat ja mielenkiinnon kohteet. Turisteja oli vaikea kontrolloida ja hotelli vuoti kuin vanha seula.

Yhdellä tällaisella Tallinnan matkalla mieheni ja hänen virolaiset ystävänsä olivat juhlineet koko pitkän yön suomalais- ja virolaiskansojen veljeyttä. Jossakin vaiheessa oli seurueelle tullut mieleen, että heidän pitäisi vaihtaa kummilahjoja kuten tapana on ja näin lujittaa jo vahvaa veljeyttä. Kummijuhliin kuuluu monia hienoja perinteitä, ja kummilahjojen antaminen on yksi sellainen vanha tapa. Siispä vaihdettiin kummilahjat virolaisten ja suomalaisten veljeyden kunniaksi. En tiedä, mitä mieheni antoi virolaisille veljilleen kummilahjaksi ja tokkopa hän sitä muistaa itsekkään. Mutta aamulla koin todella suuren järkytyksen kun näin, että hänen yöpöydällä oli pistooli. Ladattu ja toimintakelpoinen pistooli! Hänellä ei ollut minkäänlaista mielikuvaa siitä, miten ja keneltä hän tämän pistoolin oli saanut. Muisti palaili kuitenkin sen verran, että yöllä oli käyty virolaisen kummiveljen kanssa hakemassa lapio ja yhdessä oli kaivettu juhlatalon pihan perältä kasvimaasta peltilaatikko. Muisti pätki pahasti, eikä hän enää muistanut missä päin Tallinnaa tämä juhlatalo oli ollut tai miltä talo näytti. Laatikossa oli toimintavalmis pistooli ja muutama patruuna.

Tiedustelin, mitä mieheni oli aikonut tehdä tällä pistoolilla. Muistutin häntä sataman tullitarkastuksesta, ja että sen läpi hän ei pääsisi ladatun pistoolinsa kanssa. Kaiken lisäksi

minutkin vedettäisiin mukaan tähän laittomaan salakuljetukseen. Tulli oli tarkka, ja olin jo edellisellä matkalla nähnyt miten turistien kakkukartonkeja kuvattiin. Tullitarkastuksessa oli löydetty hotellin leipomosta ostettujen maukkaiden kermakakkujen ja torttujen sisältä kalliita timanttisormuksia. Tämä tapahtui ennen kun hämäreäliikemiehet ymmärsivät käyttää aivan muunlaisia kaksijalkaisia torttuja arvokuljetuksiin. Ja nyt oli sitten tarkoitus päästä tämän tarkan tullitarkastuksen läpi ladattu pistooli laukussa, pauhasin miehelleni. Anoppi, joka oli samalla matkalla, tuli oitis vävy-
pojan avuksi ja lupasi kuljettaa aseensa tullin ohi. Eihän kukaan olisi niin hullu että tarkastaisi vanhan mummon tavaroita. Ja vielä tämäkin, parahdin.

Jotain oli tehtävä ja nopeasti. Pistooli mahtui juuri ja juuri käsilaukuuni. Ase oli raskas, muttei kuitenkaan niin painava kuin esimerkiksi Parabellum, jota olin aikaisemmin käsitellyt. Myöhään illalla kun aseensa omistaja oli kummijuhlallisuuksista väsyneenä nukahtanut, laitoin pistoolin käsilaukuuni ja hiivin isomman seurueen mukana ulos hotellista. Oli kiire ehtiä piilottaa ase, ja etsin paikkaa mihin voisin sen kätkeä niin ettei kukaan näkisi. Kävelin rivakasti hotellista Viruportin kautta Raatihuoneentorille. Torilta näin korkean kirkontornin ja kirkon, joka sijaitsi hieman syrjempänä sivukadulla. Otin suunnan sinnepäin. Kirkon hautuunmaa olisi hyvä paikka kätkeä ase eikä siellä varmaankaan olisi ihmisiä tähän aikaan yöstä. Mutta kun tulin kirkon eteen, siellä ei ollutkaan hautuunmaata vaan vain kaksi isoa hiekkalaatikkoa. Raotin toista laatikkoa varovasti, kaivoin karkeaa hiekkaa ja

upotin aseeni niin syvälle kuin yletyin. Patruunat heitin viereiseen laatikkoon ja kiiruhdin puolijuoksua takaisin hotelliin. Kukaan ei huomannut minua, kun pujahdin muiden ravintolasta palaavien turistien seassa takaisin hotelliin.

Olin unohtanut koko asejupakan jo vuosia sitten kun naapurini Pikk-kadulla kertoi ystävästään, joka oli ollut kirkon työntekijä tuohon aikaan. Hän kertoi, että neuvosto-aikaan kirkko ei ollut ainoastaan pyhä paikka missä ihmiset kokoontuivat jumalanpalveluksiin, vaan myös KGB:n toimintayksikkö. Korkealla kirkontornissa oli kuuntelulaitteet, joiden kerrottiin olevan niin tehokkaita, että niillä saattoi kuunnella jopa Helsingin taksiliikennettä. Kaikki tallinalaiset tiesivät, että kirkko ja sen ympäristö oli vaarallista aluetta. Lähellä sijaitsevassa KGB:n päämajassa Pagarikadulla oli vankilakoppeja ja kellarissa kidutushuoneita. Hyvin epäilyttävät turistit, jotka olivat seurustelleet väärin ihmisten kanssa tai puhuneet vääristä asioista, saattoivat joutua pikavisiitille Virun kellarikerrokseen. Siellä miliisi uhkasi kovemmillä otteilla ja siirrolla Pagarikadun putkaan. Kuulustelijat olivat kiinnostuneita turistien virolaisista kontakteista ja halusivat saada nimiä ja osoitteita. Siihen aikaan ei turistien kanssa saanut veljeillä eikä liioin kertoa heille maan asioista tai omasta elämästä.

Olevisten kirkossa on hyvin kauniita Jugendtyylisiä ovia, ja olen usein käynyt kirkossa ottamassa kuvia kirkkomaalauksista ja näistä ovista. Olen myös kuunnellut oppaiden kertomuksia kirkon historiasta ja uskovaisten ihmisten elämästä neuvosto-aikaan. KGB:n läheisyys Pagarikadulla

tuntui, ja myös kirkko oli tarkan silmälläpidon alla. Pelkäsivätkö kirkonmiehet, että heidät voitiin pidättää ja viedä kuulusteltaviksi, kysyin oppaalta. Siihen aikaan KGB:n informatöörit osallistuivat jumalanpalveluksiin ja raportoivat, ketkä olivat olleet läsnä näissä tilaisuuksissa. Vanhempiansa kanssa kirkossa käyneiden lasten nimet kirjoitettiin muistiin ja heidän opettajansa saivat tehtäväksi kasvattaa oppilais- taan parempia neuvostokansalaisia ilman kirkollisia oppeja. Kirkossa käyneet aikuiset joutuivat vanhempien tovereiden puhutteluun. Heidä muistutettiin kirkonkäynnin turhuudesta ja käskettiin osallistua puolueutyöhön. Hyvä kommunisti teki kaikkensa puolueen hyväksi eikä kuluttanut aikaansa jouta- vaan kirkossa istumiseen, selitti opas.

Kirkon ulkopuolella olevista hiekkalaatikoista löytyi usein kaikenlaista roinaa: vaatteita, metalliromua, kissanpentuja ja jopa aseita. Kerran oli löydetty käyttökelpoinen pistooli hie- kan ja romun seasta. Pistooli otettiin talteen, mutta löydöstä ei uskallettu kertoa kuin lähemmille työtovereille. Jos naa- purissa oleva KGB olisi saanut tietää, että kirkonmiehillä on pistooli he olisivat kaikki joutuneet rankkoihin kuuluste- luihin. Kuulustelijat olisivat tehneet kysymyksiä aseesta ja sen käyttötarkoituksesta. Mihin kirkon työntekijät olisivat käyttäneet asetta? Kenet he olisivat ampuneet pistoolilla? Valtion päämiehen, puoluejohtajan vai jonkun kirkossa- kävijän? Pyssyllä ammutaan. Olisi vaadittu vastausta kysy- mykseen, kenen ampumista varten kirkonmiehet olivat hankkineet tämän pistoolin. Näin kuulustelut olisivat jatku- neet kunnes kuulusteltavat olisivat pystyneet kertomaan

ammuttavien nimet. Kirkonmiehet olisivat joutuneet kylmälle betonille ja joutuneet olemaan siellä kauan.

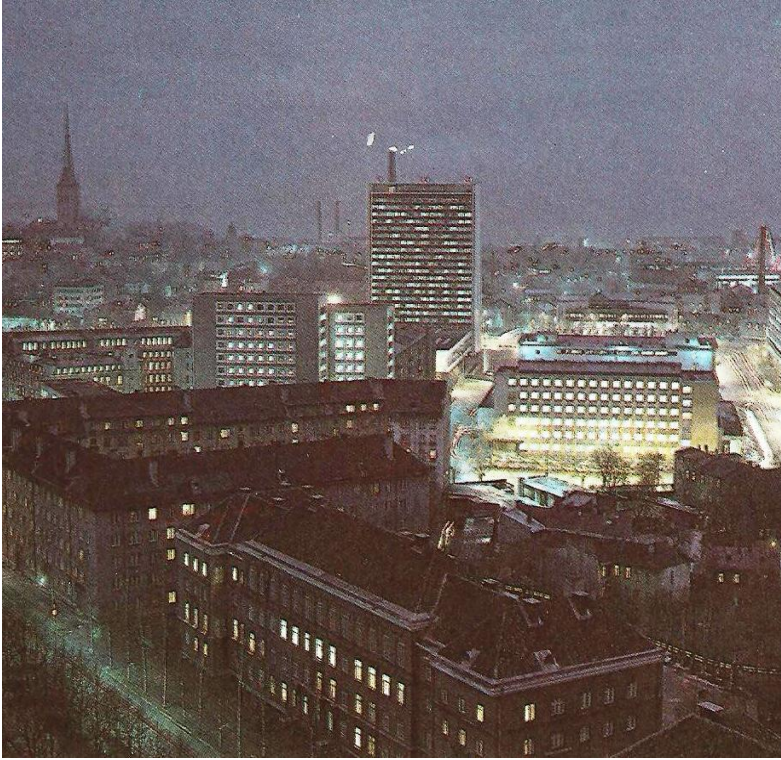

Pistooli oli Magnum m.537, kerroin ystäväilleni kahvipöydässä, ja kerroin myös että patruunat olivat toisessa hiekkalaatikossa. ”Miten voit tietää sen?”, kysivät ystäväni ihmeissään. Jouduin kertomaan, kuinka yli 25 vuotta sitten hädissäni etsin pistoolille piilopaikkaa. Siihen aikaan en ollenkaan tuntenut Tallinnan vanhaa kaupunkia vaan luulin että varmin piilopaikka olisi kaupungin laitamilla. Olin aivan väärässä, ja juoksin kaupungin vaarallisimpaan osaan. ”Jos miilisit olisivat löytäneet sinut hämärähommissa keskellä yötä, ottaneet sinut kiinni ja kuulustelleet, olisit aivan varmasti joutunut kylmälle betonille.” Kylmälle betonille joutuminen on sanonta, joka kuvaa sitä kaikkein vaarallisinta tilannetta, joka saattoi tulla tavallisen ihmisen kohtaloksi, jos asiat neuvostoaikana menivät vähänkin väärin. KGB-talon betonilattia ja mitä sillä tarkoitettiin oli kaikkien tiedossa. Vanhat virolaiset kertovat vielä tänäänkin, miten neuvosto aikaan sanottiin että kaupungin paras näköalapaikka oli juuri täällä KGB-talon kellarissa. Täältä saattoi nähdä aina Siperiaan asti. ”Sinne sinut olisi viety.” Kirkon salaisuudet olivat kaikkien tallinnalaisten tiedossa, he kertoivat edelleen. ”Ylhäällä kirkontornissa oli yksi tai useampi KGB-sotilas

sinä yönä kun piilotit ase. He kuuntelivat liikennettä kaupungissa samalla kun pitivät yhteyttä tarkastuspisteisiinsä. Ehkä he vain eivät viitsineet kontrolloida kaikkea rahinaa alhaalla, vaan luulivat että kissat tai rotat juoksivat kirkonportilla. Ehkä he olivat juopotelleet ja nukkuivat sammuneina vahtihuoneessa. Ehkä juuri sinä iltana siihen aikaan paikalla ei ollut ketään. ”Sinulla oli suojeluskeli matkassasi sinä yönä. Ilman häntä tässä olisi voinut käydä hyvin huonosti.”

Ase ja patruunat olivat hiekkalaatikossa muutaman päivän ennen kuin ne löydettiin. Mitä löytäjä aseelle teki, ei ystävänäni tiennyt tai uskaltanut vieläkään vuosien jälkeen kertoa. Luulen että hän myi ase. nopeasti tai antoi sen jollekin päästäkseen eroon kiusankappaleesta.

Ehkä hän oli paljon ovelampi aseenkätkijä kuin itse olin ollut. Mielikuvituksessani kuljen 25 vuotta ajassa taaksepäin ja näen miehen, jonka täytyy päästä eroon vaarallisesta aseesta. Yön pimeydessä hän hiipii porttikäytävien suojassa ja takapihojen poikki KGB-talon takaovelle ja heittää pistoolin rapulle. Aamuvuoroon tulevat kuulustelijat löytävät ase. ja ihmettelevät, miten se siihen on joutunut. Tarkastavat sen, koeampuvat ja ottavat käyttöön työaseeksi. Ase katoaa joulukuussa 1985 aivan yhtä salaperäisesti kuin se oli löytynytkin. Kaksi kuukautta myöhemmin helmikuussa 1986 Ruotsin pääministeri ammutaan Tukholmassa keskellä kaupunkia. Ampuma-ase on revolveri Magnum, m.537.

Tallinna yöllä. Kuva on vuodelta 1985.

Viru-hotellin valot näkyvät kuvan keskellä, ja vasemmassa kulmassa näkyy Olevisten kirkon korkea torni. Viru-hotellin KGB-päällikön konttori oli hotellin 22. kerroksessa, ja sieltä oli suora puhelinyhteys KGB-taloon Pagarikadulla lähellä Olevisten kirkkoa. Epäilyttäville turisteille pystytettiin nopeasti järjestämään erikoisseuranta niin hotellissa kuin sen ulkopuolellakin.

KGB-päällikön työhuone hotelli Virussa. Punaisella puhelimella, ”kuumalla linjalla” hänellä oli yhteys KGB-taloon Pagarikadulla.

Kuvat ovat Viru-hotellin KGB-museosta joka sijaitsee kerroksessa 22.

Arkkitehti Rudolf Bernhardin talon hrustsovkaksi, pieneksi 1960-luvun normiasunnoksi, muutettu salonki Pikk-kadulla.

Porno putkista ketunvillasukkiin

Heikki ei pitänyt olleenkaan minun keittiöstäni ja sen putkistosta. Eniten valitusta aiheuttivat tiskipöydän alla kulkevat putket, ja muutenkin remonttimieheni arvio asuntoni putkitöistä oli että kaikki oli tehty väärin. Arvosana oli tyyli: ei hyväksytty. Ammattitaidottomia putkiasentajia on ollut liikkeellä, Heikki mutisi korjatessaan edellisten ”ammattimiesten” tekemiä virheitä asunnossani.

”Paula, sinulla on useita metrejä muoviputkea tiskipenkin alla. Mitä sinä kaikilla näillä kiemuraisilla putkilla teet? Nämä turhat kiemurat pitäisi ottaa pois ja vetää putket suoraan. Asuntosii putkisto on aivan pornograafinen homma. Ei tällaisia vänyräisiä putkia saisi olla keittiössä eikä kylpyhuoneessa.”

Ei, pornograafisia putkia en todellakaan halunnut omistaa. Ne jopa kuulostivat syntisiltä kun Heikki manasi huonoa työn laatua.

”Tällaiset pornograafiset putket voivat koska tahansa paukahtaa rikki, ja saat vielä suuren vesivahingon asuntoosi. Mitä sitten sanot, kun tulet Tukholmasta ja vesi lainehtii parkettilattialla! Kyllä nämä on otettava pois ja laitettava uudet suorat putket. Käydään heti huomenna kun rautakauppa aukeaa ostamassa korjaustarvikkeet.”

Espakin rautakaupassa on kaikkea mitä tarvitsemme vanhan talon keittiön putkiston korjaamiseen. Heikki puhuu myyjän kanssa ”toobeleista”. Sanat kuulostavat samalta kuin ruotsin ”tuber”. Keittiönputkeni saavat taas kyytiä, ja nyt niitä manaa jo Heikin lisäksi rautakaupan myyjäkin. Molemmat ihmettelevät minkälaisia ”ammattimiehiä” nykyään on liikkeellä. Seison hieman syrjässä ja häpeän kun satun omistamaan tällaisen ”pornografian”. Tarvikkeet on ostettu ja putkiremontti jatkuu. Mitä ei ehditä saada valmiiksi tällä Tallinnan käynnillä tehdään seuraavalla reissulla. Tallinnan käynneilläni asunnon korjaus ja siihen tarvittavien rakennustarpeiden osto on tullut rutiinihommaksi. Heikki soittaa

ja kysyy milloin tulen, mitä pitää tehdä ja luettelee mitä tarvikkeita meidän täytyy käydä ostamassa Espakista. Rautakaupassa Heikki haluaa, että päätän itse mitä ostetaan ja valitsen tarvikkeet. Luulen, että hänellä on salainen strategia, jonka tarkoitus on opettaa minulle putkimiehen työt niin että pärjään näissä töissä itsenäisesti ja tiedän mitä asunnossani on tehty. Siksiköhän hän aina selittää mitä tarvitaan, miksi ja mitä vaihtoehtoja ja korjaustapoja on. Olen ymmärtänyt ensimmäisillä käynneillä rautakaupassa, että on tärkeää osata materiaaliasiat, ja hyvä on myös tietää miten kauppaa tehdään virolaisittain. Täytyy olla Espakin asiakaskortti, koska sillä saa alennusta ostoksista ja täytyy ostaa laatutavaraa. Kuuliaisena oppilaana seison vieressä ja yritän ymmärtää erilaisten ”tuubeleiden” vahvuudet. Olen jo oppinut, että kupari on paras materiaali vanhaan taloon.

Pikk-kadulta, missä asun on 20 minuutin matka Espakin rautakauppaan. Matkalla ehdimme käydä läpi maailmanpolitiikan viimeisimmät kysymykset ja muut tärkeät asiat. Kerron Heikille kuinka yöllä laivalta tullessani olin nähnyt Pikk-kadulla ison rottalauman. Matkalla kauppaan mietimme yhdessä, mikä olisi ympäristöystävällisin ja tehokkain tapa tappaa rottia. Pitäisi ostaa liitujauhoa kellariin, sanoo Heikki. Tämä tapa on ylitse muiden ja paras kustannustehokkuudeltaan. Ensiksi laitetaan vatiin hieman liitua ja toiseen vettä. Rotta syö ensin liitujauhon, juo sitten päälle vettä ja luonto hoitaa lopun. Ympäristöystävällistä, helppoa ja halpaa, ilman että rahaa hukataan kalliisiin kemiallisiin myrkkyyhin. Tällä tehokkaalla pyydystystavalla hiiret ja ro-

tat on aina pidetty poissa virolaisista taloista, jos talossa ei ole kissaa. Kissa on kuitenkin kaikkein paras rottien ja hiirien tappaja.

Putkiremontti jatkuu Pikk-kadulla. Pidän työlamppua niin että Heikki näkee tiskipenkin alle ja saa putket vaihdettua. Hän sadattelee ja on kiukkuinen, kun kaikki hyvä vanha pilataan kipsilevyillä, masoniittihuonekaluilla ja muoviputkilla. Ne ovat kaiken leväperäisyyden ja huonouden alku, hän manaa. ”Vanhassa arvotalossa ei pitäisi käyttää sellaisia materiaaleja. Täällä pitäisi käyttää vain aitoa materiaalia ja kunnan tavaraa. Minkähän takia ihmiset eivät ollenkaan arvosta aitoa vanhaa korkealaatuista tavaraa vaan kaiken pitää olla uutta ja halpaa?”, kysyy Heikki ja jatkaa. ”Ennen, kun oli kaikesta materiaalista pula, vanhojen tavarojen kunnossapitoa ja korjaamista arvostettiin. Vanhemmat ihmiset opettivat myös nuoret ottamaan talteen kaiken sellaisen materiaalin ja tavarain, jonka saattoi käyttää uudelleen taloudessa.”

Kun naisten työt tulevat puheeksi, kysyn Heikiltä onko totta, että villasukat on todellakin tehty ketunvillasta. Olin aikaisemmin päivällä ostanut villasukat ja ihmetellyt, kun myyjä sanoi että ne on kudottu sekä lampaan että ketunvillasta. Miten se on mahdollista? Pitää paikkansa, vastaa Heikki ja kertoo miten hänen äitinsä aina kutoi ketun- tai koirankarvaa villasukkiin, koska se estää reumatismia. Ketunvillan hän sai kettutarhoilta tai metsästäjiltä, jotka olivat kaataneet ketun ja ennen sen nylkemistä kammanneet turkin ja keränneet villat pussiin myytäväksi.

Saan myös naapurin rouvalta opetusta miten villasukkia tulee käyttää kun vilustumisoireita ilmenee. On tärkeää että kotona on aina pullo tai pari vodkaa, koska sitä tarvitaan villasukkien kastelemiseen. Heti kun tuntee ensimmäiset vilustumisen oireet, villasukat kastellaan vodkavadissa ja vedetään märät sukat jalkaan. Vodka lämmittää jalkoja, verenkierto vilkastuu ja vilustumisoireet katoavat. Vanhat ihmiset, eritoten vanhemmat naiset, ovat aina tunteneet luonnon yrtit ja miten niitä käytetään terveyden vaalimiseen. Vanhoilla miehillä on myös omat terveysoppinsa. Miehet uskovat viinavillasukkiin, mutta myös siihen, että kun sukat on liotettu voi lopun vodkan juoda. Silloin vilustumisoireet vasta saavatkin kyytiä! Olipa vodka sitten päässä tai sukissa, niin vanhan virolaisen kansanperinteen mukaan on tärkeää, että aina kesällä viimeiseksi ennen nukkumaanmenoa lakais-taan lattia koivuluudalla. Lattian tulee olla puhdas niin ettei-vät enkelit likaa valkoisia pieniä jalkojaan kun he yöllä käy-vät tervehtimässä nukkujaa.

Tämä oli ensimmäinen syntymäpäiväni Pikk-kadulla. Päivä jäi mieleeni, koska pornograafiset putket vaihdettiin ja mi-nusta tuli säädyllinen asunnonomistaja, jolla on arvotaloon sopivat oikeat keittiönputket ja ketunvillasukat.

Illalla vedin jalkaan ketunvillasukat, jotka olivat pehmeät kuin eläimen turkki ja lämmittivät jalkoja. Odotin ovelia aja-tuksia ennen unen tuloa, mutta en kuullut päässäni mitään kettumaisia kaikuja. Ilta-auringon keltainen kajo kuului ikkunan lasimaalauksissa ja nukahdin ajatuksissani käännös-työ kenraalin elämästä. Oli tasan 200 vuotta siitä kun ken-

raali Jakov Petrovitj Kulnev sai 25 elokuuta 1810 timanttisen miekan Venäjän tsaarilta Aleksanteri I:ltä rohkeudesta ja urhoollisuudesta. Johan Ludvig Runeberg ikuisti kenraalin muiston suomalaisille ”Vänrikki Stoolin tarinoiden” sanoilla: ”Yöt, päivät kun sai taistella, sit’ ilonansa piti hän, ja kaatumista kukkana vain sankarelämän.” Olikohan tsaarilla ja kenraalilla ketunvillaisia sukkia? Kerrotaan, että Pietari Suurella olisi ollut useita ketunvillasukkapareja. Minullakin on muutama, ja tässä viimeisin sukkaostokseni.

Villasukat Anni Butiikista Otepäästä.

Matkalla sattuu ja tapahtuu

Matka Tallinnaan meni hienosti, ilma oli kaunis, meri tyyni ja ruoka hyvää. Ilta laivalla vierähti oppilaiden tenttejä lukien. Työhuoneellani kirjoitin ahkerasti aamusta iltaan, ja työviikon päätteeksi palkitsin itseni käymällä Keskustorilla, mistä ostin kymmenen litraa puolukoita ja saman verran karpaloita tuliaisiksi Tukholmaan.

Muutaman työntäyteisen päivän jälkeen olin saanut valmiiksi käännöstyön kenraalin elämänvaiheista ja olin matkalla Tallinnasta Helsinkiin ja sieltä edelleen Tukholmaan. Mukana matkalaukussa kulki kymmenen puolukkalitraa, toinen kymmenen karpaloita, tietokone ja kolme paria ke-tunvillasukkia. Oli sunnuntai-ilta ja Helsinginlaiva täpötäyntnä iloisia Tallinankävijöitä, jotka olivat nyt kotimatalla. Vaivoin sain vedettyä rullattavan matkalaukkuni laivan istu-masalonkiin, ja tuuperruin heti ensimmäiseen vapaaseen tuoliin. Paikka sattui olemaan juuri siinä osassa laivaa, jossa matkustajille järjestettiin karaokekilpailut. Siinä istuin kuin silli purkissa ja jouduin kuuntelemaan karaoketähtiä kaksi tuntia, eli koko matkan Tallinnasta Helsinkiin.

Ja kaikkien näiden riuduttavien rakkauslaulujen lisäksi jou-duin vielä matkan aikana ottamaan kantaa hyvin vaikeaan moraaliseen ja lääketieteelliseen kysymykseen. Näin se me-ni.

Viereisessä pöydässä istui kolme noin 70-vuoden ikäistä pariskuntaa matkalla kotiin päiväristeilyltä. Heti kun laivan taxfree-kaupat aukesivat lähtivät rouvat ostoksille. Herrat jäivät paikoilleen, ja kun miehet olivat yksin, kysyi heistä nuorin josko toisilla olisi lainata puhelinta josta ei näkyisi mihin siitä on soitettu. Kaikki kolme olivat kertoneet rouvilleen menevänsä Mustamäen torille katselemaan vanhoja autoja sillä aikaa kun rouvat kävivät kauneushoitolassa ja ostoksilla. Todellisuudessa herrat suuntasivat matkansa suoraan hotelliin, missä Olga jo heitä odotti. Nyt oli aikomus soittaa Olgalle ja vielä kerran kiittää häntä erinomaisesta palvelusta ja varata aika seuraavalle visiitille. Näin tehtiin. Sama ohjelma kahden viikon kuluttua samaan aikaan ja vanhassa paikassa. Herrat olivat hieman hupelissa ja lupautuivat kaikki kolme isiksi jos sattuisi käymään niin, että tästä syntyisi vielä lapsikin. Lapselle pitäisi antaa nimeksi Margareetta, ja jos poika tulisi niin Napoleoni. Ollaan kuules Olga sellaisia poikia että teoista aina vastataan, huikattiin vielä Olgalle viimeinen tervehdys. Rouvat tulivat konjakkijä ja likööri-pussien kanssa ja jatkoivat saman tien kahvilaan hakemaan herroille voileipiä. Seurue jatkoi Olgan muistelua sillä aikaa kun rouvat olivat asioilla. Oli se Olga ollut niin hieno nainen, ja kaikki kolme olivat saaneet sellaisen palvelun että muistaisivat sen lopunikänsä. Kaikkeaa se Olga oli osannut. Yksityiskohdat jääkööt sikseen koska paperikin punastuisi, jos kertoisin kaiken mitä kuulin.

Kahden tunnin luennon jälkeen elämän ihanuuksista Olgan kanssa olin saanut aiheesta kyllikseni. Laiva oli saapumassa

Helsinkiin ja juuri silloin olin päättänyt lääketieteellisen riskiarvion sekä moraalisen keskustelun omantuntoni kanssa äsken kuulemastani. Loppulausunto odotti vain julkista puheenvuoroa.

”Kuulkaas nyt hyvät herrat! Koska tohtorina minulla on hieman enemmän tietoa hivistä ja aidsista kun teillä ja koska te ette ole näistä julkisista puheistanne päätellen suojanne itseänne, niin ehdotan että heti kun tulette kotiin, tilaatte ajan lähimpään sairaalaan tai terveyskeskukseen, missä teille tehdään hiv-testi. Olgalla jonka tapasitte hotellissa on 90 prosentin varmuudella hiv tai aids, ja on suuri vaara että hän on tartuttanut teihin kaikkiin vaarallisen kuolemantaudin. Toinen ikävä riski on että te puolestanne tartutatte taudin rouviinne. Itsenne, ja ennen kaikkea rouvienne vuoksi, on tärkeää että käytte testeissä heti. Hiv-tyypilliset oireet huomaatte kolmen kuukauden sisällä, ja ensimmäiset merkit sairaudesta näkyvät esimerkiksi tihentyneenä virtsaamisen tarpeena ja myös ihottumana appendicitus vulneriuksen alueella.” En juuri silloin muistanut muita latinalaisia sanoja kuin umpisuolen, appendixin. ”Vulnerius” oli mielikuvitukseni keksimä uusi lääketieteellinen termi. Keräsin kampeeni ja lähdin laivasta toivottaen herroille hyvää terveyttä ja pitkää ikää.

Viime viikolla ajoin raitiovaunussa Viru-hotellin ohitse ja näin, että samat vanhat mainostaulut ja ilmoitukset ovat esillä kuin edelliselläkin kerralla. Mainoksissa puolialastomat naiset poseeraavat ja keikistelevät kutsuvasti saadakseen

vieraita illan kabaree-esitykseen. Tuo kyltti joutaisi jo kyllä muuhun käyttöön, mietin, kun se aina muistuttaa minua ensimmäisestä ja viimeisestä vierailustani tallinnalaiseen yöklubiin sekä tapauksesta ”Appendix Vulnerius”.

Tämä toinen tapaus sattui 1980-luvun puolella, kun valmistelin väitöskirjaani työsuojelun tehokkuudesta Tukholman yliopistossa. Opinto-ohjaajani ehdotti että etsisin inspiraatiota työsuojelun tehokkuuden ja vaikuttavuuden laskemiseen naapurimaiden tavasta hoitaa nämä tärkeät työhyvinvointiasiat. Norjaan, Tanskaan ja Suomeen tehtyjen tutkimusmatkojen jälkeen olivat vuorossa Baltian maat ja kysymys, miten asiat hoidettiin kommunistisessa suunnitteluloudessa. Tukholman yliopistolla oli siihen aikaan oma instituutti Baltian tutkimukseen ja heidän avustuksella matka Tallinaan järjestettiin nopeasti. Neuvostoliiton konsulaatista Tukholmasta sain viisumin opintomatkaa varten Tallinaan.

Tallinnassa minut otti vastaan Tiedeakatemian ulkomaisista kontakteista huolehtiva yhteyshenkilö. Minulle järjestettiin mahdollisuus luennoida, ja pääsin myös tutustumaan Tallinnan Teknillisen Korkeakoulun tutkijoihin. Luennossani käsittelemme Suomen ja Ruotsin työsuojelutyön rakennetta ja organisaatiota. Luentopalkkioksi sain 50 ruplaa joka oli siihen aikaan iso raha. Rahaa ei saanut viedä maasta ulos, vaan se piti ehdottomasti käyttää Tallinnassa. Ostin ruplilla kauuniin kristallimaljakon ja loput rahat käytin hotellin kampaamossa permanenttiin. Permanentti onnistui yli odo-

tusten. Kampaajatar käytti pieniä puurullia ja kysyin hieman huolestuneena mitenkähän tämä toimii, kun minua ei ole koskaan permanentattu tällaisilla puurullilla. Tämä sujuu hienosti, vastasi kampaajatar iloisesti. Kyllä tukkasi kihartuu hyvin. Ja hieno permanentista tulikin. Hiukseni olivat kuin valkoisen puudelin karvat pienellä säkkärällä. Permanentti kesti ikuisuuden eivätkä kiharat tahtoneet lähteä millään pois. Illaksi oli isäntieni ehdotuksesta varattu ohjelmaa eli illallinen ja käynti yöklubissa. Se kuului siihen aikaan hyviin tapoihin, kun oli kysymys vierailevista ulkomaalaisista tutkijoista.

Hienon illallisen jälkeen Virussa lähdimme hotellin yöklubille. Ruoka oli erinomaista ja niin myös esitys. Isäntäni, yli 80 vuotias herrasmies, istui kanssani urheasti koko esityksen ajan. Kommentoimme ja ihmettelimme esitystä ja miten on mahdollista että vaatteet voi riisua näin monimutkaisesti ja niin monella eri tavalla. Emme myöskään oikein ymmärtäneet mitä hyötyä oli pyöriä yhden rautakepin ympärillä kuin väkkärä. Esintyjät olivat kauniita nuoria naisia ja miehiä, vaatteet upeita eikä esityksessä ollut moitteen sijaa. Me asiakkaat vain olimme väärään aikaan väärässä paikassa, kuten presidentti Mauno Koivisto kerran kommentoi käyntiään Englannin hovissa. Hänkin oli kokenut olleensa väärään aikaan väärässä paikassa. Luulen, että tämä oli niin isäntäni kuin minunkin ensimmäinen ja viimeinen käynti yöklubissa.

Kun raitiovaunu pysähtyy Hobujaamalla, näen että on vielä ihmisiä joille täytyy opettaa riisuutumisen salat. Aina silloin ihmettelen, miksi juuri näitä mainoksia on esillä kaupungin parhaalla mainospaikalla, missä pitäisi mielestäni olla jotain, mikä kertoisi kaupungista, sen kauneudesta ja vanhasta hienosta kulttuurista. Nämä kabareemainokset muistuttavat 1980-luvun vodkaturismista.

Muistan heti, että makuasioista ei kannata kiistellä. ”Smaken är som baken, delad” eli suomeksi ”maku on kuin takapuoli, jakautunut” sanoo ruotsalainen. Muistin viisauden kun kuuntelin raitiovaunussa, miten lapsiperhe keskusteli käynnistään Rocca al Maressa ja mikä heistä oli siellä hienoa ja erikoista. Äiti oli ihastunut käsityönäyttelyyn ja hienoon ryijykokelmaan, isä tuulimyllyihin meren rannalla ja pikkupojan mielestä sahapukit ja puuhevoset olivat kaikista parhaimpia, koska niillä sai ratsastaa.

Rocca al Mareen pääset linja-autolla numero 21B, ja sen päätepysäkki on rautatieaseman vierisellä linjaautotorilla. Raitiovaununupysäkin nimi on Balti Jaam. Busseissa käytetään samoja lippuja kuin raitiovaunussakin. Rocca al Mare on Tallinnan ulko-

ilmapuisto kuten Seurasaari Helsingissä tai Skansen Tukholmassa. Rocca al Mare on kuitenkin paljon laajempi alue, ja siellä on myös enemmän vanhoja rakennuksia; kokonaisia

kyliä kirkkoineen, kouluineen ja kauppoineen. Täällä voit tehdä aikamatkan 1700- ja 1800-lukujen virolaiseen elämäntapaan ja löytää asioita, jotka kertovat tämän maan ihmisistä ja heidän juuristaan.

Virolainen hääpeite, morsiusryijy, kuului morsiamen kappioihin ja toimi myös näkyvänä todistuksena hänen kädentaidoistaan.

Tallinnan vanhaa kaupunkia ja Olevisten kirkko. Pikk-kadun talo numero 62 on aivan kirkontornin alla. Hattorpen torni on osa taloa ja näkyy kuvassa. Raitiovaunupysäkin nimi on Linnahall, ja täältä Rannanveräjältä alkaa pitkäkatu, Pikk-katu, joka johtaa Raatihuoneentorille.

Kärpäsjahdissa

Tässä myrkkylaus ja tilannekatsaus työnantajalleni kirjoitushuoneelta Tallinnasta. Työn alla olevan oppikirjan kirjoittaminen on edistynyt heikosti vain muutaman sivun verran. Kirjoittaminen ja laskelmien tekeminen tuo tullessaan paljon muuta oheistoimintaa. Yöt pitkät olen ollut tappohommissa, ja opettavaiset sanat kirjaan ovat joutuneet odottamaan. Pyydän muutaman viikon lisäaikaa ja kaksi purkkia tehokasta ruotsalaista kärpäsmyrkyä. Ennen kuin oppikirjan kirjoitusurakka onnistuu ja voin keskittyä laskelmien tekemiseen, täytyy minun saada hengiltä talvikärpä-

nen, joka on herännyt horroksesta ja luulee olevansa herra talossani. Kärpänen häiritsee surinallaan keskittymiskykyäni ja saa minut murhanhimoiseksi, eikä opettavaista tekstiä synny ollenkaan. Lähettäkää kärpäsmyrkky pikapostissa tai kuriirin mukana.

Kirjoitan ja korjaan tekstiä, kun aivan yhtäkkiä kuulen häiritsevää surinaa työhuoneeni katosta. Onko se kärpänen? Keskellä talvea? Haen kärpäslätkän ja lyön sen hengiltä, kun saan itikan hollille. En ymmärrä kuinka se on pysynyt hengissä kylmässä kivitalossa keskellä helmikuun kovia pakkasia. Luulen, että kärpänen heräsi henkiin kun sytytin takkaan tulen ja lämmitin työhuonettani useita tunteja. Takan lämpö herätti sen, ja nyt se lentää vimmatusti ympäri työhuonetta ja yrittää osua tietokoneeni valoisaan ruutuun.

Kärpänen surisee ja pärryttää siipiään katonrajassa ja viis veisaa käskylle olla hiljaa työhuoneessa. ”Jos et heti ole hiljaa ja lopeta surinaasi niin sinulle käy huonosti. Juo vettä kannusta, syö sokerista pala ja painu sitten koloosi ja ole siellä hiljaa. Ei ole vielä kesä, nyt on talvi ja pakkanen. Ulos et voi lentää.” Surina vaan yltyy ja kärpänen lentää päin tietokoneeni ruutua kuin vimmatu. ”Nyt sinulle tuli nou-taja ja lyön sinut heti hengiltä kun et usko käskyäni.” Sammutan työpöydän lamput ja etsin kärpästä sen piilosta. Löydön sen ja lyön niin että ikkunalasit helisevät. Ohi meni! Kärpänen lentää katon rajaan. Ei muuta kuin hyppy tuolille ja yritän osua kärpäseen joka piileksii katon rajassa viiden metrin korkeudessa. En ylety! Muutan tuolin paikkaa ja sih-

taan kärpästä, joka on muuttanut paikkaa ja istuu siipiä pörhistellen jo toisella katonlistalla. ”Kyllä minä sinut vielä kiinni saan, ja sitten tulee lähtö kun et osaa olla hiljaa kolossasi?”. Lätkin sinne sun tänne tappoaseellani, mutten osu kärpäseen. Se vain muuttaa ketterästi paikkaansa sillä aikaa kun minä raahaan tuolia ympäri työhuonetta.

Vaihdan strategiaa ja yritän saada kärpäsen kiinni lampun avulla. Kärpänen pitää valosta ja sen tuomasta lämmöstä. Heti kun lamppu syttyy lentää kärpänen päin valoa. Sammutan ja sytytän lamppuja ja yritän saada kärpäsen lätkän ulottuville. Osun sen päähän ja kärpänen tuupertuu lattialle. Hyvä, nyt se pökertyi ja on vihdoinkin hiljaa. Laitan lisää puita takkaan, keitän kahvia, luen tekstiäni jalat lämpimällä takanlaidalla. Hienoa, vihdoinkin työrauha ja työ sujuu.

Havahdun helvetilliseen ääneen. Kärpänen on herännyt, ja jo kerran kuollut lentää. Ylös taas kärpäsjahtiin. Juoksen kärpäsen perässä idänpuoleiselta ikkunalta länsi-ikkunalle, kierrän puukorin, takan ja työpöydän, hyppään kuin gaselli yli tietokonejohtojen – mutta kärpänen ei antaudu. Mikä hävytön otus. Seison eteisessä ja hüivin hiljaa takaisin huoneeseen nähdäkseni missä kärpänen on. Haen komerosta kärpästen pyydystämiseen tarkoitettuja liisterilappuja, laitan niitä jokaiseen ikkunaan, etsin ison pyyheliinan kaapista ja juoksen sitä heiluttaen ympäri työhuonetta niin että kärpänen lentäisi liisterilappuihin. ”Odotapas niin pian olet liisterissä ja saat kuolla nälkään ja janoon. Nyt sinun päiväsi ovat päättyneet ja minun työpäiväni alkaneet!” Istun, ko-

koan ajatuksiani rauhoittuakseni ja aloitan työt. On aivan hiljaista – ei ääntäkään muuta kuin tulen humina takassa. Mutta aivan yhtäkkiä lentää tuttu musta kamikazepilotti ja aivan suoraa kohti tietokoneeni valoisaa ruutua. Se hipaisee ruutua, ottaa vauhtia ylöspäin ja katoaa kattolistojen koristuksiin.

”Nyt riitti, piruvieköön tästä täytyy tulla loppu. Koko työpäivä ja vielä yökin menee hukkaan yhtä kärpystä jahdattaessa ja sen hengen ottamiseen!” Juoksen alas kellariin ja haen sieltä venäläisen hyönteismyrkyn. Sen saman jonka sain naapurilta kun lupasin että käyttäisin sitä vain ulkona. Myrkkyä ei missään nimessä saisi käyttää sisällä eikä milloinkaan asuinhuoneissa. Kaasu on aivan liian myrkyllistä vanhaa neuvosto aikaista ”tosimyrkkyä”. Ja hällä väliä. Eiköhän liene jo myrkky niin kuin aatteetkin laimentuneet. ”Nyt kärpänen hiljaa tai kuolet ja vihonviimeisen kerran painu piiloosi ja pysy siellä tai se on sitten meno!” Painan nappia ja sadattelen, kuradi, kuradi kurat¹!

Herään aamulla helvetilliseen päänsärkyyn. Kärpänen – en minä – makaa selällään jalat taivasta kohti kirjoituspöydän alla. Se on kuollut.

¹ Virolaiset kiro sanat ovat paljon vahvempia kun niissä on paljon kovia ärräpäitä. Suomalainen helvetin, helvetin helvetti ei ole mitään verrattuna virolaiseen kuradin, kuradin kuratiin.

Kreutzwaldi 12 Kadriorgissa.

Tumma kaunotar tulee taloon!

Hän on tasan 168 cm pitkä ja tasapaksu kuten minäkin. Luulen että olemme melkein samanmittaiset, mutta minä olen puoli senttimetriä pitempi kuin hän. Hän on todella kova pieni nainen, oikea kovis. Pää pysyy kylmänä kaikissa tilanteissa ja jäitä hatussa kyllä piisaa vaikka mihin. Paljon kovempi naiseksi kuin minä, toden totta. Hän tulee huomenna kello 13, ja mukanaan hänellä on aina kaksi nuorta miestä jotka seuraavat häntä matkoilla. Hän on tottunut siihen että häntä passataan ja palvellaan kaikin tavoin. Vasta nyt kun olen saanut kotini kuntoon ja hänen arvoisensa vierastilat, on hän luvannut tulla kylään. Hän ei halua kulkea

hissillä, vaan vaatii että nuoret vahvat miehet kantavat hänet käsivarsillaan ylös rappuja. Kukapa ei haluasi sellaista palvelua!

Olen odottanut hänen vierailuaan siitä asti kun ensimmäisen kerran tapasimme, hän, Claudio ja minä. Siitä on jo viisitoista vuotta, kun kohtasimme Reggio Emiliassa Italiassa. Hän ja minä pidimme toisistamme heti ensi tapaamisella. Hänen itsevarmuutensa, arvokkuutensa ja imagonsa tekivät minuun heti vaikutuksen. En ollut koskaan aikaisemmin tavannut sellaista suurta persoonaa. Ei ole epäilystäkään siitä, että hän on todellakin hieno nainen, oikea aito daami. Hän ei ole mikään tavallinen tyttö, ei mikään pikkumisu tai hupakko. Ei, hän on aikuinen nainen ja hieno daami, ja häntä täytyy myös kohdella sen mukaan, lähetti Claudio terveisinä kun kerroin odottavani arvovierasta.

Olen siivonnut koko viikon, jotta vieraani viihtyisi luonani Tallinnassa. Lattiat on pesty niin puhtaiksi että enkelitkin voisivat kulkea likaamatta valkoisia pieniä jalkojaan. Keittiössä on rivi design-vesipulloja odottamassa vierasta. Minulta on mennyt kymmenen vuotta näiden pullojen keräämiseen, koska ymmärsin jo ensi tapaamisella Guastellassa että ystäväni ei juo vettä tavallisista pulloista, vaan ainoastaan kauniisti muotoilluista lasipulloista. Hienolle daamille kelpaa vain paras ja kaunein. Olen varannut kaikkea mahdollista hyvää vieraalleni. Perunoista ja sipulista ei vieraani pidä. Sipulit kirvelevät ja niistä saa vain kyyneliä silmiin. Hänen serkultaan, jonka tapasin Tukholmassa viime kesänä, kuulin että vieraani ei pidä perunoista eikä myöskään halua

olla missään tekemisissä niitä syövien perunaporsaiden kanssa. Hän syö vain mamma mian italialaista spagettia. Voi niin, suolakurkut! Olin aivan unohtaa hänelle varaamani kolme purkkia maukkaita virolaisia suolakurkkuja. Luulen, että hän rakastaa suolakurkkuja aivan kuten minäkin. Suolakurkuista voi tulla jano, ja siksi toin hänelle juomaksi kaikkea mahdollista venäläisestä kefiiristä amerikkalaiseen colalightiin.

Hän on luvannut jäädä luokseni muutamaksi vuodeksi. Kuinka moneksi, sen tietää vain Herra. Olen kuullut, että ihmiset kutistuvat vanhetessaan niin pituudesta kuin leveydestäkin. Toivon todellakin, että se pitää paikkansa ja että voisin kaventua hieman niin että pysyisin samoissa mitoissa kuin arvostettu vieraani. Mitoissa pysyminen on tärkeää, olen ymmärtänyt vieraaltani ja myös kuullut sen raitiovaunumatkoillani.

Sekä henkiset että fyysiset mitat tulee täyttää, muistuttaa tumma kaunotar ja vaatii, etten tuo kotiin kermakakkuja, leivoksia tai perunoita. Hän katsoo minua epäluuloisesti kun kerron lähteväni kävelyille Kadriorginpuistoon. Luulen että hän osaa lukea ajatuksia ja ymmärtää että pistäydyn samalla matkalla kahvilassa, juon kupin kahvia, syön salassa kermabaakelsin ja juoksen puiston poikki kiireesti kotiin. ”Mikä sokerirotta ihmiseksi!” sanoo hän ja jyrisee varoituksia. ”Paranna heti tapasi ja täytä vesipullosi ja juo vettä. Pysyttele erossa vaarallisista kakuista. Juo vettä!”

Tumma kaunotar SMEG.

Kesäiltoja Kadriorginpuistossa

Istuin eilen Pietari Suuren puistossa Kadriorgissa ja katselin kesäillan vehreyttä ja valkoista valoa. Koko päivän olivat sade ja ukkoskuurot piiskanneet puiston kasveja, mutta iltaurinko ehti vielä myrskyn jälkeen nostamaan kukat ja puut kurottelemaan valoa. Istuin ja ihailin, miten hienosti ja vanhaa kunnioittaen puistoa on korjattu entiseen muotoonsa. Joutsenlammikko puiston keskellä on vanhassa paikassaan, linnan keittiössä joka on muutettu museoksi, on tänä kesänä antiikkikellojen näyttely. Vanhat hevosekastanjat olivat kuolleet ja uusia on istutettu. Alhaalla puistossa ovat

alueen vanhimmat hevostakanjat, ja kerrotaan että ne ovat yli 200 vuotta vanhoja. Siperialaiset kuuset ovat hyvin vanhoja, ja itsekin olen istuttanut sellaisia mailleni. Ostin taimet pieninä ruukkukasveina, ja nyt ne ovat kasvaneet yli kaksimetrisiksi puiksi. Kadriorgin kuuset ovat pitkiä ja majesteettillisia paksuine oksineen ja tuuheine latvoineen. Jos minulla olisi iso metsäpalsta, tekisin niin kuin tsaari: istuttaisin sinne erilaisia puita maailman kaikista kolkista ja hankkisin vielä lisäksi kaikenvärisiä alppiruusuja. Kadriorgissa on maata, puiston ala on 47 hehtaaria, ja kaikki on hyvin hoidettua metsää. Siellä on kauniita kukkaistutuksia ja niiden ympärillä hopeaa välkkyviä lampia ja solisevia kanaaleja.

Pietari Suuren talo on paikallaan puiston reunassa, ja se on avattu kotimuseoksi. Kävin talossa ja otin muutaman kuvan tsaarin työhuoneesta ja ruokasalista. Hänen vihreä takki on heitetty karmituolin selustalle, ja näyttää siltä kuin rakennusmestari itse olisi vain pistäytynyt tarkastamassa miten kanaalityöt sujuvat. Hän voi pian tulla takaisin ja tervehtii silloin vierasta, käskää palvelijan tarjota kupin tsaikkaa ja kiirehtii lyhyen tapaamisen jälkeen takaisin työmaalle. Matkalla ulos vilkaisin makuuhuoneeseen ja näin lattialla jotain tuttua. Siellä oli Ruotsin kuninkaan, tiedättehän Kaarle XII:n, musta hylkeennahkalaukku! Miten se on sinne joutunut? Onko se tullut tänne sotasaaliina Narvasta tai Poltavasta? Tietävätköhän ruotsalaiset että laukku on täällä? No, vielä ainakaan sitä ei ole vaadittu takaisin Tukholman linnaan.

Puiston merenpuoleisessa osassa kivityöntekijät tekevät tarkkaa kanavan kunnostustyötä. Pietari Suuren alkuperäinen hanke saada Kadriorgin vedet kanaaleissa Suomenlahteen toteutuu nyt hieman laajemmin, niin että alueen kaikki vedet kulkeutuvat tätä kanaalia pitkin mereen. Pietari Suuri oli käytännön mies, joka rakensi laivoja, kaupunkeja ja määrätietoisesti kehitti maansa elinoloja. Jos hän olisi elänyt tänä päivänä hän olisi varmaankin hypännyt alas kanaalin pohjalle ja osallistunut taitavien kivityömiesten kanssa korjaukseen. Jäin hetkeksi katselemaan kivityötekijöiden työtä, joka näytti aivan ison palapelin kokoamiselta. Kivi kiven jälkeen löysi paikkansa ja kanaali kasvoi muutaman metrin

pituuksa. Syksyn sateiden tullessa on jo kanava merelle valmis.

Kanaali merelle Kadriorgissa.

Vanha linnan vahtitalo on paikallaan. Kävin talossa, jossa on nykyään kesäkahvila, ja join kupin teetä komendantin entisessä salissa. Talo on säilytetty melkein alkuperäisessä mallissaan kaksikerroksisena, ja isot ikkunat ovat vanhan mallin mukaan tehty. Vain neljä isoa pylvästä on lisätty alkuperäiseen rakennukseen, muuten talo on ennallaan.

Huvimaja on myös säilytetty ja sitä on varovasti korjattu, niin että ikkunoita ympäröivät pitsiset puukoristukset ovat ennallaan. Vironkielellä huvimaja on ”kudrutamismaja”. Suoraan käännettynä suomenkielelle olisi se ”kutemispaikka”. Huvimaja on vuosikymmenine aikana saanut kuulla monenkielisiä kudrutuksia, rakkaudentunnustuksia. Pietari Suuren aikaan venäjäksi ja ranskaksi, yhteen aikaan saksaksi ja taas venäjäksi ja nyt viimeinkin vironkielellä.

Ilta oli sateen jälkeen lämmin ja kävelin puutalokatuja pitkin Kreuzwaldille. Kotimatalla pysähdyin ottamaan kuvia vanhoista huviloista ja niiden pitsiverannoista.

Anton Hansen Tammsaaren talo.

Kirjailijan talo ja puutarha olivat matkani varrella. Haluan lukea hänen kirjansa ”Elu ja Armastus” ja mitä hän siinä kirjoittaa elämästä Kadriorgissa. Haluaisin myös käydä hänen kotimuseossaan. Millainen kirjoitusympäristö hänellä oli? Varmaan se oli hyvin inspiroiva täällä Kadriorgin sydämessä vehreyden ja valkoisen valon paikassa.

Vanha talo Poska-kadulla on niin kaunis. Vaikka talo on huonossa kunnossa ja jo melkein luhistumassa, näkyvät siinä vielä vanhan rakennustaidon merkit ja mestarien kä-

denjälki. Miten taitavia he ovatkaan olleet! Heillä on ollut silmää kauneudelle joka vielä tänäänkin puhuttelee katsojaa. Talo on kuin vanha arvokas hopeahapsinen vanhus, joka tuntee arvonsa ja katsoo lämpimästi vierasta kuin haluaisi sanoa jotain.

Ehkä muistuttaa, että me kaikki vanhenemme ja jaamme saman kohtalon. Vanhetkaa arvokkaasti, olin kuulevinani kun kuljin ohitse. Olen utelias ja mietin kukahan tämän talon omistaa. Talo on sillä alueella Kadriorgissa, missä ennen Pietari Suuren aikaan asui linnan työntekijöitä, käsityöläisiä ja ihmisiä joilla oli jokin tehtävä linnassa. Talo ei ole ollenkaan lähellä linnan pesutupia ja saunoja. Arvaan. Voisiko

tämä olla puutarhurin tai jopa varakkaan turkis- tai kangaskauppiaan talo?

Hyvästelin talon: hyvä vanha talo. Jos olisin rikas, ostaisin sinut, korjaisin vanhaa kunnioittaen ja vaalisin ajatonta kauneuttasi. Sitten muuttaisin yläkerran kammariin ja kirjoitaisin siellä kaikenlaisia kirjoja sinun, minun ja muiden elämänmenosta. Luulen, että sinulla on siellä talon uuneissa ajan avaimet ja onnen tilpehöörit. Haluaisin kuulla tarinasi ja miten elämä on sinua kohdellut. Mikä sinua edelleenkin kannattelee ja pitää olemustasi niin arvokkaana?

Faehlmanni- ja Vilmsi-katujen kulmassa on toinen vanha jomelkein kaatumaisillaan oleva talo. Sen takapihalla on kesäisin pieni ruokapaikka. Grilli ja keittiö ovat katoksen alla, ja puutarhassa on muutama pöytä ja tuoli. Talosta kuului venäläistä musiikkia ja grillistä levisi herkullinen ruoan tuoksu. Pöydissä istui miehiä jotka söivät, joivat ja lauloivat. Kuuntelin kadulla laulua ja sen tummista silmistä kertovia sanoja. Muistin venäjänkielen oppitunneilta muutaman säkeen.

Mustat silmät

Очи черные

Mustat silmät, yötä tummemmat

Очи черные, чернее ночи

Tulta kuumemmat, kaikkein kauneimmat

Горячее огня, прекраснее всего,

Mulle loistaen, sadun kertovat

Сверкая, мне сказку рассказывают

Jonka jokainen on kuullut kerran

Ту, что каждый слышал.

Kotona Kreuzwaldilla kuuntelen Leo Jokelan upean tulkinnan tummista silmistä Matti Kassilan filmissä ”Komisario Palmun erehdys”. Lauluesitys löytyy netistä haku-sanoilla Leo Jokela ja Silmät tummat kuin yö. Laulun suomalaiset sanat on tehnyt Unto Kemppi.

Kiitos matkaseurasta!

On aika kiittää matkaseurasta ja toivottaa sinulle hienoja lomapäiviä Tallinnassa. Toivon, että niihin sisältyy myös muutama matka raitiovaunulla ja ”Ykkösellä” Kadriorgista Kopliin. Näkemiin ja tapaamisiin raitiovaunussa.

Kuvatervehdys tulee Rocca al Maresta, mistä Kopli näkyy horisontissa.

Saksalainen hautuunmaa Malevassa eli Koplín puistohautausmaa

Malevasta tien päästä joka kulkee kalastajakylään hankittiin maa-alue joka oli 2-3 ha, ja sinne rakennettiin Olevisten ja Nikulisten kirkkoille yhteinen hautuunmaa. Vanhassa kaupungissa ei ollut paikkaa isolle hautuunmaalle, ja vanhankaupungin ulkopuolella Malevassa oli siihen käyttöön sopivaa lehtipuumetsää. Hautuunmaan suunnittelutyöt aloitettiin syyskuussa 1774 ja jo lokakuussa samana vuonna työ oli valmis ja voitiin tehdä ensimmäinen haudaus. Katarina II seurasi ja valvoi työn edistymistä ja myös tarkisti rakennetun kirkon ja hautuunmaan käynnillään Revelissä. Kuvassa oleva kappeli on arkkitehti Johan Schultzin piirtämä, ja suunnittelutyötä johti yli-intendentti Gotthard Johann Jäger. Myöhemmin 1880-luvulla ostettiin lisämaata ja hautuunmaa oli valmiina yli 10 hehtaarin suuruinen.

Tässä on paikallaan kommentoida aikaisempaa tekstiä ja muistuttaa lukijaa, että Olevisten kirkolla ei ollut omaa hautuunmaata vanhassa kaupungissa, vaan se sijaitsi täällä Male-

vassa. Ei siis ollenkaan ihmeellistä, etten löytänyt hautuumaata, koska se oli vanhankaupungin ulkopuolella. Mutta täälläkään ei ole ollut enää pitkään aikaan hautuumaan merkkejä, koska ne hävitettiin 1950-luvulla kun hautuunmaa suljettiin.

Sivun 47 kuvassa oleva hautamuistomerkki on Lerouxin perheen hautapaikka. Keksijä ja kuumailmapallolentäjä Charles Leroux hukkuu 1889 Tallinnan ulkopuolella, kun hän oli tekemässä 239:ttä hyppyään. Saksalaisella hautuumaalla on sekä tunnettujen kulttuurihenkilöiden että Olevisten kirkon ja Nigulisten kirkon seurakuntiin kuuluneiden tavallisten ihmisten hautoja.

Ilmoitustaululla hautuumaan portilla kerrotaan keitä tänne on haudattu; laulajatar Gertrud Elisabeth Mara, jolle Goethe kirjoitti ja omisti runojaan, kansantieteilijä ja tutkija, runoilija Alexander Heinrich Neus. Pedagogi Johann Jacob Nocks, etnografi ja kansantieteen tutkija Wilhelm Russwurm, apteekkari Carl Julius Albert Paucker (RAE-apteekki vanhassa kaupungissa) ja lääketieteen tohtori Johannes (VIII) Burchart, kasvitieteilijä Rudolf Carl Georg Lechbert, Artur Korjus, laulaja Miliza Korjuksen isä, taiteilijat Carl Ferdinand v. Kugelgen, Johannes Hau, Gustav Adolf Hippius, Netty Pinna, Sophie Tieck (Tieck-Bernhardi-Knorring), Eugenie Rosenthal (ennen Jannsen), kenraalimajuri Gustaf Kunnos, amiraali Lodewijk van Heyden, kustantaja ja kirjakauppias Franz Kluge, säveltäjä Konstantin Törnpu.

TALLINNA TRAMMILINID

